

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Bakalářská práce

2015

Ivana Ševčíková

Volnočasové aktivity dětí v současné době

Ivana Ševčíková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana Ševčíková**
Osobní číslo: **H128065**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Volnočasové aktivity dětí v současné době**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku volnočasových aktivit;
- na vymezení "klasických" a "nových" volnočasových aktivit, možnosti trávení volného času dětí v současné době;
- na rizika a možnou prevenci.

Součástí práce bude kvantitativní výzkum zaměřený na zjištění volnočasových aktivit dětí v současné době.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bakalář, E. Umění odpočívat. Praha: Práce, 1978.

Bocan, M. Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012.

Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004.

Millarová, S. Psychologie hry. Praha: Panorama, 1978.

Pávková, J. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. Praha: Portál, 2008.

Přadka, M. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Brno: MU, 1998.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Monika Tannenbergerová, Ph.D.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tématem mé bakalářské práce jsou volnočasové aktivity dětí v současné době. Cílem práce v teoretické části je vysvětlení pojmu volného času, popis volnočasových aktivit dětí, aktivní a pasivní využívání volného času dětí. Je pojednáno o pozitivním i negativním působení nových médií, o závislosti i prevenci. Praktická část je zaměřena na zjišťování trávení volného času dětí na 1. a 2. stupni ZŠ. Výzkum je veden dotazníkovým šetřením. Zjištěné informace jsou zpracovány v tabulkách a grafech.

Klíčová slova:

Volný čas dětí, zájmové činnosti, volnočasové aktivity, počítač, nová média, závislost, prevence.

ABSTRACT

The topic of my thesis is called „Childrens Leisure Time Activities in the Recent Time“. The aim of the thesis in its theoretical part is to explain the conception of leisure time, to describe childrens activities during their leisure time and how the children exploit their leisure time both in active and in passive way. Positive and negative impact of new mass media, addiction and prevention are dealt with, too. The practical part is focused on research how children of the first and second educational level of basic schools spend their leisure time. Research is realised by means of questionnaires. Obtained data are shown in charts and graphs.

Keywords:

Childrens leisure time, hobby activities, leisure time activities, personal computer, new mass media, addiction, prevention.

PODĚKOVÁNÍ

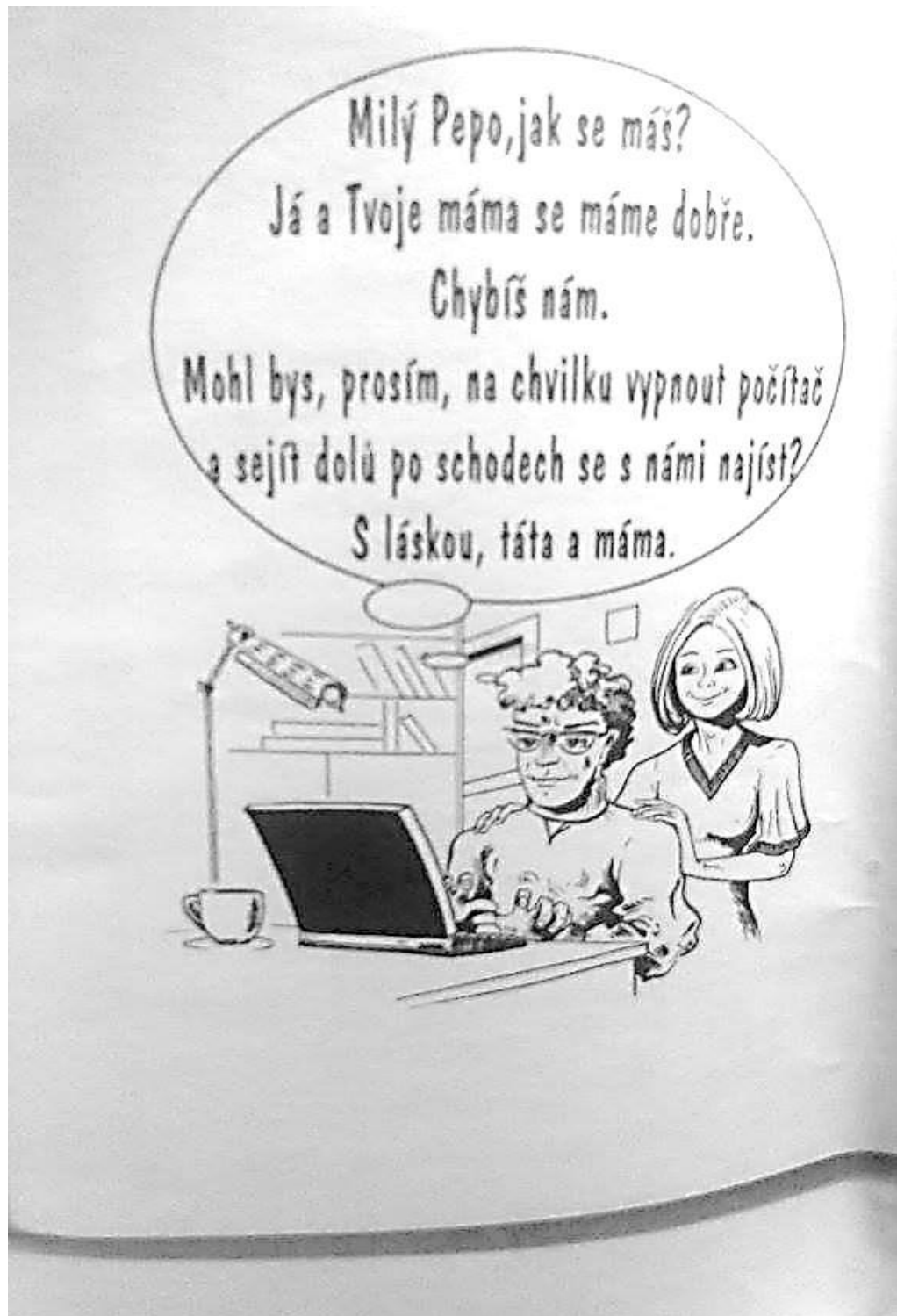
Děkuji paní Mgr. Tannenbergerové Monice, Ph.D. za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VOLNÝ ČAS	13
1.1 POJEM „VOLNÝ ČAS“	14
1.2 VOLNÝ ČAS A JEHO FUNKCE	16
1.3 ZÁSADY VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE.....	16
2 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ	18
2.1 VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	18
2.2 „KLASICKÉ“ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	18
2.3 „NOVÉ“ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	21
3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY DĚTÍ	24
3.1 AKTIVNÍ VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	24
3.2 PASIVNÍ VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU.....	26
3.3 INSTITUCE ZAJIŠŤUJÍCÍ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	28
4 FENOMÉN NOVÝCH MÉDIÍ VE VOLNÉM ČASE	35
4.1 POZITIVNÍ PŮSOBENÍ NOVÝCH MÉDIÍ	35
4.2 NEGATIVNÍ PŮSOBENÍ NOVÝCH MÉDIÍ	37
4.3 ZÁVISLOST NA NOVÝCH MÉDIÍCH	42
4.4 PREVENCE	45
5 VYBRANÉ VÝZKUMY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT DĚTÍ	49
II PRAKTICKÁ ČÁST	56
6 VÝZKUM	57
6.1 CÍL A STANOVENÍ HYPOTÉZ	57
6.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	57
6.3 POUŽITÉ METODY	57
6.4 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	57
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM GRAFŮ	72
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce jsou „Volnočasové aktivity dětí v současné době“. „Volný čas je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“¹ „Volný čas dětí a mládeže a jeho naplňování pozitivními aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci. Důsledkem snížení kvality společenské péče o volný čas mladé generace je v mnoha případech i nárůst negativních společenských jevů. Proto je způsob trávení volného času zájmem sociální pedagogiky a patří do „Pedagogiky volného času“. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí, může tím, i když jen do určité míry, kompenzovat případné nedostatky školského systému a rodinného prostředí a vlivu. Rodina má ale zcela dominantní postavení vzhledem k osvojení si aktivit ve volném čase. Ovlivňuje dítě nejen tím, jak na dítě výchovně působí, ale i svým každodenním životem.“²

„Volný čas můžeme chápat jako jakýsi časově vymezený prostor (prostředek) vhodný pro výchovu a současně jako cíl výchovy, v tom smyslu, že jeho aktivním a smysluplným využitím v období dětství a dospívání přispějeme k jeho smysluplnému a funkčně bohatému využívání v dospělosti. V obou pojetích se k vhodnému využívání volného času pojí naděje, že je tou nejlepší prevencí sociálně patologických jevů dětí a mládeže a posléze i dospělých.“³

„V oblasti volného času došlo ke změnám. Došlo i ke změnám v institucionálním zabezpečení volného času dětí a mládeže. Kultura a sport se zkomercializovaly, probíhá informační revoluce s nástupem informačních technologií.“²

Média jsou vedle rodiny a školy v současnosti nejvýznamnějším faktorem, který přispívá k formování dětí. Vliv elektronických médií na děti je obrovský. To si uvědomují nejen rodiče a učitelé, ale také instituce a organizace, které se věnují volnočasovým aktivitám dětí, ochraně dětí před možnými riziky a negativními dopady médií, ať již televizního vysílání, internetu nebo jiných forem mediální komunikace.

Děti a mládež jsou s médii v každodenním kontaktu a média značně zasahují do trávení jejich volného času. Děti by se měly učit využívat média vhodně a kriticky je hodnotit, neměly by kvůli nim zanedbávat jiné aktivity a trávit u nich nadměrné množství času. Důležité také je, aby se rodiče zajímali o to, co děti ve volném čase dělají, co sledují v televizi, co dělají na internetu, jaké elektronické hry rády hrají a diskutovat s nimi o tom.

Jsou to právě média, která v dnešní době spolu s rodinou, školou a vrstevníky nejvíce ovlivňují chování dětí, jejich názory, postoje i volnočasové aktivity.²

Cílem mé bakalářské práce je vymezit „klasické“ a „nové“ volnočasové aktivity, možnosti trávení volného času dětí v současné době, zaměřit se také na rizika „nových“ volnočasových aktivit a možnou prevenci. Pro teoretickou část je použita textová analýza. Je zaměřena především na vymezení pojmů, jednotlivých volnočasových aktivit dětí, ale také na možná rizika „nových“ volnočasových aktivit a prevenci. Cílem této části je sestavení uceleného teoretického rámce.

Cílem praktické části je zjistit, zda v současné době / internetu, elektronických her, mobilních telefonů, desítek televizních kanálů, Youtube a Facebooku/ - u dětí převažují „klasické“ nebo „nové“ volnočasové aktivity, zda se mění volnočasové aktivity dětí vzhledem k věku a pohlaví. Výzkum bude zaměřen na volnočasové aktivity dětí 1. a 2. stupně ZŠ.

Toto téma jsem si zvolila hlavně z toho důvodu, že mám syna ve věku 13 let a otázka trávení volného času u počítače je u nás aktuální. Bude pro mě zajímavé zjistit, jaké volnočasové aktivity mají ostatní děti.

---

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 13

² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež. Volný čas a prevence u dětí a mládeže. Praha, 2002. str.5

³ MALACH, J. Teorie metodiky výchovy. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. str. 119

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

„Život mladého člověka ve volném čase má individuální i společenskou dimenzi. Obě tyto stránky zahrnuje ve svém pojetí i v jednotlivých úkolech Úmluva o právech dítěte /OSN, 20. listopadu 1989/, požadující: tělesný, duševní a duchovní, morální a sociální rozvoj dítěte; kultivaci nadání, tělesných a duševních schopností; svobodu vyjadřování, přesvědčení, výměny názorů, tvůrčí činnosti a informací; vzdělání na základě rovných šancí.

Význam Úmluvy pro oblast volného času spočívá v tom, že volný čas, hra a oddechové aktivity, sdružování a účast na kulturní a umělecké činnosti chápe jako nedílnou součást života každého dítěte v letech jeho rozvoje a socializace; důraz klade na jednotlivce, je dokumentem o právech dítěte; stanoví povinnosti státu, jeho řídicích a samosprávních orgánů, realizaci volného času tedy vymezuje nejen jako právo dítěte, nýbrž také jako povinnost dospělých příslušníků společnosti, jejich orgánů a institucí.“¹

„Volný čas je také součástí zájmu sociální pedagogiky z těchto důvodů:

- možnost nepřímého pozitivního ovlivňování probíhajících procesů socializace ve volném čase se snahou o dosažení zdravého způsobu života,
- snaha o omezení negativních vlivů pronikajících z celospolečenského kontextu nebo vznikajících ve volném čase samotném,
- aktivní trávení volného času napomáhá ke snížení rizika exponování dětí a mládeže rizikovým faktorům,
- utváření žádoucího životního stylu,
- obsah i způsob využívání volného času mají značný význam z hlediska jednotlivce i společnosti, protože způsob odpočinku, rekreace a zábavy se odráží i ve studijních a pracovních výkonech člověka, mohou kladně ovlivňovat i partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině.“⁴

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 207

⁴ KRAUS, B., SÝKORA, P. Sociální pedagogika. I. IMS Brno 2009, str.50

1.1 Pojem „volný čas“

„Volný čas je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přináší nám pocit uspokojení a uvolnění.“⁵

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.⁶

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.

„Volný čas dětí a mládeže má z pedagogického hlediska dva úkoly:

1. Bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními i výchovně- vzdělávacími – tedy výchova ve volném čase.
2. Výchova k volnému času, která jedince seznámí s množstvím zájmových aktivit, poskytne mu v nich základní orientaci a pomůže mu na základě vlastních zkušeností v různých oborech najít oblast zájmové činnosti, která mu dá možnost uspokojení a seberealizace, vytváří tedy návyky pro budoucí trávení volného času.“¹

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 30

⁶ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. str. 13

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 18

Na výchově k využívání volného času se podílí mnoho výchovných činitelů. Významnou roli hraje rodina, kde silně formativně působí vzory rodičů a dalších příbuzných. Volný čas žáků mohou rozmanitými způsoby ovlivňovat i učitelé všech stupňů a druhů škol. Učitelé by se měli zajímat o to, jak jejich žáci tráví volný čas, měli by znát zájmovou orientaci žáků. Tyto informace mohou využívat při vyučování. Školy organizují v různé míře pro své žáky pravidelné i příležitostné zájmové činnosti a další volnočasové aktivity. Školy by se měly stát určitým koordinačním centrem, které zprostředkovává informace o možnostech využívání volného času. Pedagogické ovlivňování volného času je náplní práce pedagogických pracovníků školských zařízení /vychovatelů, pedagogů volného času/, kteří se podílejí na výchově ve volném čase. Tato náročná pedagogická práce předpokládá promyšlenou profesní přípravu, příslušné schopnosti a další vlastnosti osobnosti. Nezasupitelnou roli v naplňování volného času dětí a mládeže má nabídka nestátních neziskových organizací.“⁵

Tak jako i v jiných oblastech formování člověka i zde platí, že první zkušenosti s využíváním volného času získáváme v rodině. Rodiče jsou pro své děti prvními vzory. Děti se od svých rodičů učí žít určitým způsobem, přebírají, napodobují jejich životní styl.

Osobní zájmy a záliby dokážou někdy člověka doslova zachránit v náročných situacích, životních neštěstích a ztrátách. Výchova ke zdravému životnímu stylu velmi úzce souvisí s pedagogickým ovlivňováním volného času. Bylo by krásné, kdyby se nám všem, rodičům, pedagogům i ostatním, kteří se na tomto výchovném procesu podílejí, podařilo dosáhnout stanoveného cíle. Vychovat člověka, který dokáže se svým volným časem rozumně hospodařit, uvědomuje si jeho životní hodnotu, má pestré a mnohostranné zájmy a také jeden svůj hluboký, celoživotní zájem. Měl by to být jedinec aktivní, nejen přijímající podnět, ale schopný vyvíjet úsilí, věnovat se činností, které přinášejí uspokojení a poskytují příležitost k navazování nových kvalitních vztahů mezi lidmi.“¹

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 30

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 31

1.2 Volný čas a jeho funkce

Volný čas plní funkce rekreace – potřeba zotavení, osvěžení zdraví a dobrého pocitu, shromažďování sil, psychické uvolnění, odpočinek; kompenzace – potřeba vyrovnání, rozptýlení, potěšení, vyrovnání nedostatků; edukace – potřeba poznání a učebního podněcování a dalšího učení, stimulující orientace a touha po zážitku; kontemplace – potřeba klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí, mít a umět získat čas pro sebe samého, uvědomění si sebe sama, učení se znát a porozumět sobě samému; komunikace – potřeba sdělení, kontaktu a družnosti, touha nebýt sám, přání rozmanitých sociálních vazeb; integrace – potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin, potřeba podpory a skupinové atmosféry, hledání emocionální jistoty a sociálního bezpečí; participace – potřeba účastenství, angažovanosti a sociálního sebepojetí, možnost vlastní iniciativy, účast a spolupůsobení na dění, spolurozhodování, spoluúčast, spoluodpovědnost; enkulturace – potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění, účasti na kulturním životě, potřeba nezávislého růstu osobních schopností a nadání, prosazování vlastních myšlenek.⁷

1.3 Zásady výchovy ve volném čase

Mezi zásady výchovy mimo vyučování patří zásada soustavnosti, cílevědomosti – určuje záměrné pedagogické působení rozložené do soustavy na sebe navazujících dílčích kroků, které směřují ke stanovenému cíli – utváření dovedností, návyků, ale i postojů; zásada posloupnosti – pedagog postupuje od známého k neznámému, od blízkého k vzdálenému, od jednoduchého k složitému; zásada aktivity – pedagog vybírá a motivuje k takové činnosti, aby se do ní mohli zapojit všichni účastníci; zásada přiměřenosti – při výběru činnosti pedagog zohledňuje věk účastníků, jejich fyzickou i mentální vyspělost; zásada vyzdvihování kladných rysů osobnosti – pochvala, uznání a ocenění zvyšují sebevědomí a jsou nejlepší motivací k další činnosti.

Z charakteru výchovy mimo vyučování vyplývají další specifické požadavky a to požadavek pedagogického ovlivňování volného času tj. citlivé pedagogické vedení dětí k rozumnému využívání volného času. Každému dítěti má být dána příležitost k účelnému

---

⁷ VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, M. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995 str. 30

naplňování volného času – toto právo je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte; požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování – vymezuje společné plnění výchovného cíle – rozvoje osobnosti dítěte; požadavek dobrovolnosti – znamená dobrovolnou účast dětí na činnostech; požadavek aktivity – předpokládá vedení dětí k aktivnímu podílu ve všech fázích činnosti; požadavek seberealizace – aby každé dítě mohlo uplatnit své specifické vlohy a schopnosti a být v některé oblasti úspěšné. Prožitek úspěchu je významný pro zdravý duševní vývoj. Také je to požadavek pestrosti a přitažlivosti, zajímavosti a zájmovosti, citlivosti a citovosti, požadavek orientace na sociální kontakt a požadavek kvality a evaluace.¹

Obsah výchovy mimo vyučování:

Výchova mimo vyučování má činnostní charakter. Patří sem činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné a příprava na vyučování. Odpočinkové činnosti – jsou psychicky i fyzicky nenáročné např. četba, sběratelství, rukodělné práce, hudební činnosti. Rekreační činnosti – slouží také k odreagování a odstranění únavy z vyučování, obsahují však pohybově náročnější aktivity tělovýchovného, sportovního, turistického zaměření – pokud je to možné, měly by se provádět venku. Zájmové činnosti – jsou nejdůležitější součástí obsahu výchovy mimo vyučování. Uspokojování, rozvíjení a kultivace zájmů, uspokojování potřeb a rozvoj specifických schopností jsou významné výchovné úkoly, které se podílejí na utváření životního stylu a hodnotové orientaci člověka. Mezi základní oblasti patří zájmové činnosti společenskovední, přírodovědné, pracovní-technické, tělovýchovné, sportovní, estetickovýchovné. Sebeobslužné činnosti – zaměřují se na vedení dětí k samostatnosti v péči o vlastní osobu a osobní majetek. Veřejně prospěšné činnosti – spočívají ve vedení dětí k dobrovolné práci ve prospěch druhých lidí – např. ochrana a tvorba životního prostředí. Příprava na vyučování – je okruh činností, které souvisejí s plněním školních povinností.¹

---

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 47, 51

2 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ

2.1 Využívání volného času

Smysluplné naplnění volného času je jedna z forem, jak čelit sociálně patologickým jevům ohrožujícím děti. Nenaplnění volného času činností svádí jedince k destruktivním aktivitám. Naopak dobře volená činnost přináší vnitřní uspokojení, radost z úspěchu, zvyšuje sebevědomí a přináší radost. Volnočasové aktivity mají rozvíjet osobnost dítěte, naučit je kvalitně využívat svůj čas a chápat jej jako významnou životní hodnotu.⁵

Činnosti ve volném čase by měly podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro jejich spontaneitu, uspokojovat potřeby nových dojmů, seberealizace, sociálních kontaktů, kladné citové odezvy, ale poskytovat i pocit bezpečí a jistoty. Činnosti ve volném čase konané na základě dobrovolné účasti a vhodným pedagogickým způsobem motivované a usměrňované poskytují příležitost pro rozvoj všech stránek osobnosti, tělesných a duševních vlastností i sociálních vztahů.¹

2.2 „Klasické“ volnočasové aktivity

Mezi klasické volnočasové aktivity patří:

Rukodělné činnosti rozvíjejí zejména manuální dovednosti /jemnou motoriku, práce s různými materiály, konstrukční práce, montáž a demontáž, hry se stavebnicemi, šití, vyšívání, vaření.

Přírodovědná zájmová činnost seznamuje se základy přírodních věd, umožňuje pěstování citu k přírodnímu prostředí a položení základů k jeho ochraně – rybáři, práce pěstitelské, chovatelské, ochránci přírody.

Estetickovýchovné činnosti formují vztah dětí k estetickým hodnotám, rozvíjejí kreativitu, podporují emocionální složku osobnosti – výtvarné činnosti, hudební, slovesné, dramatické.

Tělovýchova a sport přispívají k rozvoji fyzické zdatnosti, mají také důležitou roli při sebepoznávání, při výchově k toleranci a smyslu pro fair play, při pěstování psychické odol-

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 44

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 17

nosti vůči stresu – především v aktivních projevech. Sem patří základní tělesná výchova, sportovní hry, lehká atletika, různé druhy turistiky apod.

Společenskovední zájmová činnost rozšiřuje poznatky o společnosti, její historii i tradici, jazykové znalosti – zájmové jazykové vzdělávání, historie, filozofie, místopis, folklór, sběratelství apod.

Děti mohou být organizované v pravidelných činnostech v různých útvarech pod přímým vedením pedagoga, organizované v příležitostných akcích – besídky, turnaje, výlety, přednášky nebo spontánní činnosti, kde zařízení pouze nabízí podmínky a prostředí – herny, volně přístupná sportoviště v areálech škol, pedagog může činnosti ovlivňovat nepřímo.

Volnočasová aktivita může probíhat ve formálně ustanovených skupinách nebo individuálně – např. zájmová výuka na hudební nástroj, jazyková výuka apod.⁵

Mezi „klasické volnočasové aktivity“ patří i četba. V rámci svého výzkumu jsem se mimo jiné zaměřila i na otázku – zda a kolik knih děti čtou ve svém volném čase. Aktuální výzkum dětského čtenářství byl představen v Národní knihovně v Praze na tiskové konferenci dne 27. 2. 2014. Zde byly představeny dva výzkumy týkající se dětí a jich vztahu ke čtení a čtenářství. Knihovnický institut Národní knihovny ČR uskutečnil v roce 2013 první celostátní reprezentativní průzkum dětí školního věku se zaměřením na četbu a na vztah dětí ke knihám a knihovnám. Výzkum byl realizován pomocí kvantitativních a kvalitativních metod, cílovou skupinou byly děti ve věku 9 až 14 let. Praktickou část průzkumu provedla agentura Mediaresearch. Sběr dat proběhl v září a říjnu 2013 na vzorku 1 519 respondentů. Základní výsledky výzkumu:

Čtení knih sice stále patří k zábavným činnostem trávení volného času českých dětí (47%), ale často je spojeno s nudou (pro 18% dětí je čtení knih nudné). Frekvence a délka dětské četby se mění v průběhu roku (především podle volného času dítěte a podle nalezení té správné knihy, která dítě zaujme). S rostoucím věkem více vnímají děti význam četby knih pro vzdělávání (35 %). Třetina dětí čte knihy každý den, ale další třetina nepřečte za měsíc ani jednu knihu. Existují výrazné genderové rozdíly: dívky čtou častěji a déle (36 min. chlapci/48 min. dívky), 59% dívek považuje čtení za zábavné, u chlapců je to však pouze

---

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 43

37%. Jako nejsilnější důvod, proč děti nečtou knihy (či nečtou více), uvádějí nečtenáři a slabí čtenáři (tj. ti, kteří čtou maximálně 1x měsíčně) zejména, že je to nebaví (81 %) a dnešní doba jim nabízí spoustu zajímavějších aktivit, než je čtení knih (63 %). Silnou konkurencí jsou jiné aktivity – film, televize, internet, Facebook a počítačové hry. Třetím nejčastěji uváděným důvodem, proč nečtou více knih, je fakt, že všechno, co potřebují děti vědět, se dozvídají z internetu (44 % z dětí, které čtou maximálně 1x měsíčně). Dětskými kamarády se stávají televize a počítač.

Při srovnání s obdobným průzkumem z roku 2003 dnes české děti čtou méně - žádnou knihu za celý měsíc dnes nepřečte 29 % dětí, o 3 % více než v roce 2003. Výrazně poklesla frekvence čtení, zatímco v roce 2003 četlo denně 33% dívek, dnes je to jen 15%, u chlapců stejný ukazatel je na místo 22% jen 10%. Děti nejčastěji čtou povinnou školní četbu, to co doporučí kamarádi a rodiče, značný význam ale má i vlastní objevování knih v domácí nebo veřejné knihovně nebo na internetu. Z hlediska žánrů děti nejvíce preferují dobrodružné knihy, knihy o zvířatech, pohádky a komiksy. Průzkumy ukazují, že vyšší čtenářská gramotnost u dětí neznamená jen lepší výsledky v oborech humanitních, ale i třeba v matematice. Průzkum, kterého se zúčastnilo 1519 dětí, ukázal, že nejvíce volného času děti stále tráví sledováním televize – denně asi 1,5 hodiny. Téměř čtvrtina dětí hraje denně elektronické hry – 55 minut, chlapci téměř 3x častěji než dívky. Přitom dle odborníků audiovizuální média mění strukturu mozku – pasivní sledování pohyblivých obrazů a zvuků na obrazovce rozvíjí pouze ty části mozku, které jsou zodpovědné za zrakové a sluchové impulzy. Nestimulují oblasti, kde je uložena schopnost mluvit a kriticky myslet a současně oslabují schopnost soustředění a reflexe. Je vědecky prokázáno, že čtení je základním nástrojem myšlení včetně matematického a že dětem, které častou čtou, jde lépe učení a snadněji reagují na požadavky měnícího se světa. Chceme-li žít v zemi moudrých lidí, měli bychom se starat o to, aby všechny děti dobře znaly svůj jazyk a rády četly. Kampaň „Celé Česko čte dětem“ je adresována především rodičům. Je potřeba, aby si rodiče s dětmi co nejčastěji povídali a četli jim doma. Každodenní četba je nejlepší způsob, jak učit děti lásce k jazyku, jak podporovat jejich zájmy, povzbuzovat je k učení, zlepšovat jejich soustředěnost. Důležité jsou také prokazatelné změny v chování dětí – zklidnění, zlepšení konstruktivního myšlení a sociálních kompetencí.⁸

⁸ Lidovky.cz – zpravodajský server Lidových novin – článek 28. 2. 2014 „Polovinu dětí čtení baví, vede u nich malý poseroutka“

2.3 „Nové“ volnočasové aktivity

Ve 20. století prošla prudkým vývojem jak tradiční média tištěná /knihy, časopisy/, tak i média zaměřená na akustické nebo obrazové zpracování informací /film, rozhlas, televize/. V posledních desetiletích je doplnila média spjatá s rozvojem elektronických technologií /mobilní telefony, počítače, internet/. Poslední desetiletí se stalo obdobím kvantitativního i kvalitativního rozmachu nových informačních a komunikačních technologií a jejich širokého uplatnění ve volném čase rostoucího počtu dětí a mladých lidí.⁶

Elektronická média a nové technologie PC, internet, mobilní telefon, propojování médií do multimediální podoby jsou fenomény, které základním způsobem formují současnou mladou generaci, která bývá nazývána generací on-line.⁵

Internet je elektronické médium, kterým snadno proudí informace různými cestami a kanály. Komunikace může probíhat prostřednictvím webových stránek, e-mailů, chatovacích místností, diskusních fór, sociálních sítí, prostřednictvím rychlých zpráv, jako je např. ICQ či skype.

Internet je prostředím, kde mohou děti objevovat svět samostatně, získávat informace z rozličných zdrojů, vyjadřovat své názory a konfrontovat je s ostatními, stejně jako získávat zpětnou vazbu na své výtvořky. Dnešní mladá generace je s internetem velmi těsně spojená. Většina dětí a dospívajících ho nějakým způsobem využívá k soukromým i studijním účelům. Internet patří k běžnému vybavení domácnosti, v roce 2010 na něj mělo přístup více než 85% českých domácností s dětmi do 16 let /data ČSÚ/. Chytrý telefon, laptop či tablet s trvalým přístupem na internet má stále větší množství dětí a dospívajících. Podle průzkumů mělo v březnu 2011 mobilní telefon skoro 130% obyvatel, to znamená, že na každého obyvatele ČR vycházel v průměru více než 1 přístroj.

Chytrý telefon nebo smartphone - je mobilní telefon, který nabízí funkce jako jsou přehrávání hudby, videa, operační systém a přístup na internet.

⁶ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. str. 128

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 9

Internet a jeho služby:

- www – webové stránky, které jsou zobrazovány pomocí webových prohlížečů
- elektronická pošta – neboli e-mail, který zabezpečuje přenos zpráv
- VoIP – (Voice over Internet Protocol) je technologie umožňující přenos digitalizovaného hlasu (telefonování) prostřednictvím počítačové sítě - internetu, intranetu nebo jiného datového spojení – např. telefonování pomocí internetu skype
- Instant messaging – on-line přímá komunikace mezi uživateli
- FTP – přenos souborů
- DNS – domény
- On-line hry
- Weblog - webový deníček obsahuje příspěvky jednoho autora bloggera. Weblog bývá většinou autorem zpřístupněn, aby mohl čtenář reagovat na zveřejněný článek komentářem.
- Chat – komunikace mezi dvěma nebo i více lidmi, která je v reálném čase. Při vstupu se musí zaregistrovat.⁹

Mezi nejdůležitější služby patří vyhledávání informací. Informace, které požadujeme, lze najít pomocí tzv. fulltextových vyhledávačů. Mezi nejvýznamnější patří internetový vyhledávač Google.com.

Internet není jen zdrojem informací, je i zdrojem zábavy a poučení, pomáhá při učení a vzdělávání – výukové programy, cizí jazyky, rozšiřuje obzory, umožňuje komunikaci s přáteli, umožňuje rozvoj některých dovedností.

Hitem pro mladou generaci jsou v posledních letech zejména sociální sítě, pomocí kterých se lidé sdružují – Facebook.com, Twitter.com, Lidé.cz, MySpace, Google+. Proč jsou tak vzrušující pro mladou generaci? Umožňují se prezentovat, ukázat se světu. Sociální sítě k tomu dávají skvělou příležitost i stydlivějším jedincům. Někdy je těžké najít lidi se stejnými zájmy. Sociální sítě umožňují snadno najít vrstevníky, které zajímá stejná hudba nebo filmy. Zatímco v reálném životě může mít jedinec potíže navazovat kontakty s novými lidmi, sociální síť jim umožňuje spřátelit se. Sociální síť je zábavná. Může se jen brouzdat po stránkách kamarádů a číst si, co právě dělají nebo jen sledovat jejich diskuze s ostatními nebo si dopisovat a domlouvat na schůzkách, domácích úkolech, společných aktivitách

---

⁹ EDDINGS, J.: Jak pracuje internet. Brno: UNIS 1995. Překlad: Miroslav Dressler, str. 10

apod. Kontakt s vrstevníky je důležitá věc a v sociální síti může být jedinec ve spojení se všemi svými přáteli najednou.⁹

---

⁹ EDDINGS, J.: Jak pracuje internet. Brno: UNIS 1995. Překlad: Miroslav Dressler, str. 10

3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY DĚTÍ

Volnočasové aktivity mají rozvíjet osobnost dítěte a naučit je kvalitně využívat svůj čas a chápat jej jako významnou životní hodnotu.

3.1 Aktivní využívání volného času

„Cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností jsou zájmové činnosti. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci. Mezi aktivní činnosti patří zájmy, při nichž jedinec sám vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty, zabývá se aktivně předmětem svého zájmu.

Aktivní využívání volného času by mělo mít tyto znaky nebo funkce tj. aktivní přístup dětí k provádění této činnosti, kompenzace jednotvárné zátěže při vyučování, posilování zdravého způsobu života a zdraví.

Uvedené funkce mohou být zajištěny zejména následujícími formami volnočasových aktivit: fyzickou aktivitou realizovanou organizovanou tělovýchovnou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovnou a sportem, zájmovou činností s účastí na práci ve výtvarných, přírodovědeckých, technických, hudebních kroužcích apod., pohybem na čerstvém vzduchu spojeným s fyzickou aktivitou – např. s turistikou, společenskou činností prováděnou v co nejvyšší míře venku a při pohybové aktivitě, zábavou kompenzující dušení napětí a přispívající k rozvoji osobnosti.“³

Zájmové činnosti dělíme na společenskovední, pracovně-technické, přírodovědně-ekologické, estetickovýchovné, tělovýchovné, sportovní, turistické a činnosti spojené s výpočetní technikou.

Zájmové činnosti společenskovední – zahrnují činnosti, které vedou jak k poznání aktuálního společenského dění, tak i některých historických souvislostí. Pěstují vztah k vlasti, k mateřskému jazyku, k demokratickým a humanistickým tradicím našeho národa. Základní oblasti společenskovedního zaměření jsou výchova k vlastenectví, k partnerství a k rodičovství, společenská výchova, sběratelství a jazykověda.

³ MALACH, J. Teorie metodiky výchovy. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. str. 123

Zájmové činnosti pracovní-technické – by měly podporovat přirozenou touhu dětí po aktivním uplatnění v oblasti techniky, rozvíjet jejich technické myšlení a představivost -např. práce s různými materiály, modelářství apod.

Zájmové činnosti přírodovědné – vedou k prohlubování vědomostí o dění v přírodě, pěstují vztah k její ochraně. Rozvíjí zájem o pěstitelství a chovatelství, rybářství, včelařství.

Zájmové činnosti estetickovýchovné – utvářejí a formují estetické vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu, na kulturu chování a výchovu vkusu, rozvoj tvořivosti.

Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření – přispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti. Přiměřená pohybová aktivita je podmínkou zdravého vývoje. Zájem o sport a tělesnou výchovu umožňuje kromě prožívání radosti i rozvoj tělesných vlastností a kvalit v souvislosti s charakterovými vlastnostmi – vytrvalost apod.

Práce s počítači – je nejrychleji se rozvíjející zájmová oblast, vybavuje děti počítačovými dovednostmi, rozvíjí logické uvažování při programování apod. U této činnosti však hrozí více než kde jinde návyk na tzv. virtuální drogu.

Zájmy se vyvíjejí. Zájmy dítěte v mladším školním věku nejsou ještě rozlišeny. Mladší školní věk objevuje různé zájmové oblasti, tomu se přizpůsobuje i náplň nabízených zájmových útvarů, které mají mít činnost pestrou s širším záběrem různých aktivit. S postupujícím věkem se zájmy prohlubují, specializují. Starší děti můžeme vést k uvědomlejšímu výběru specializovanější zájmové problematiky.

Hodnotná zájmová činnost by proto měla být trvalou součástí života dětí. Vyplňuje jejich volný čas a současně je významným prostředkem výchovy všestranně a harmonicky rozvinuté osobnosti. Z hlediska psychického rozvoje dochází prostřednictvím zájmových činností k harmonickému rozvíjení intelektuální, citové a volní sféry dítěte. Zájmová činnost poskytuje mnoho podnětů pro rozvoj poznávacích procesů. Na základě vlastní aktivity děti obohacují své znalosti, rozšiřují si obzor, učí se využívat teoretické poznatky a v praxi si je ověřovat. Mají příležitost k samostatnému plánování činnosti a k řešení problémů. Všechny typy zájmových činností umožňují prožívání kladných citů, odreagování citů negativních i kultivaci citů, poznávání vlastních možností na základě svobodné možnosti volby druhu činnosti, dobrovolnosti i individuálních přání. V sociálním rozvoji dětí mají nezastupitelnou úlohu skupiny, které se vytvářejí pro různé zájmové činnosti. Na základě spo-

lečných zájmů se snáze upevňují pozitivní sociální vztahy. Zájmová činnost vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost. Kromě toho účast dětí na společensky hodnotné a pedagogicky vedené zájmové činnosti od prvních let školní docházky vytváří návyk zabývat se i ve starším školním věku a v dospělosti užitečnou činností, účelně využívat svůj volný čas.¹

3.2 Pasivní využívání volného času

„U pasivního využívání volného času se při realizaci zájmů aktivita omezuje pouze na vnímání předmětu zájmu. Jde o potřebu mimořádných zážitků bez schopnosti získat uspokojující prožitky vlastní aktivní činností a vlastním přičiněním – např. hraní počítačových her, sledování TV, videa, filmů, kina, divadla, sledování filmových představení, koncertů, výstav, sportovních utkání, účast na besedách, četba, poslouchání hudby apod.

Ne všechny aktivity lze jednoznačně kategorizovat. Řadu činností by bylo možné zařadit jak mezi zájmy aktivní, tak mezi zájmy pasivní a to na základě jejich kontextu. Klasickým příkladem je trávení času sledováním televize. Řada pořadů je čistě konzumního charakteru, ale různé vzdělávací dokumenty mohou děti povzbuzovat k dalším aktivitám a určitým způsobem je stimulují k další činnosti.

Díky akčnímu vakuu ve volném čase se mladá generace může dostat i na „šikmou plochu“ – jsou to skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem výskytu společensky nežádoucích jevů - mládež bloudící po ulicích a restauračních zařízeních a ubíjející nudu, mládež vyhledávající dobrodružné aktivity zástupným způsobem – pomocí násilí, kriminality, drog, alkoholu apod.

Smysluplné naplnění volného času je jedna z forem, jak čelit sociálně patologickým jevům ohrožujícím děti. Nenaplnění volného času činností svádí jedince k destruktivním aktivitám.“⁵

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 94

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 8,44

„Některé děti a mladí lidé volný čas smysluplně využívat nemohou, s přitažlivou nabídkou se neseškávají, protože neexistuje nebo k nim nepronikne. Jinou příčinou jsou sociální nebo finanční důvody, neboť četné aktivity volného času dnes vyžadují značné prostředky a pro část rodin se stávají nedosažitelnými. Jejich volný čas se ochuzuje, neodpovídá předpokladům a ambicím člověka, v extrémních případech se stává nudou, pouhým konzumentem, přežíváním nebo prázdnotou. Další děti a mládež se do nabízené a přístupné volnočasové činnosti zapojit nedovedou a svůj volný čas využít neumějí. Nemají dostatek motivace, trpí malou sebedůvěrou nebo nezájmem, setrvávají ve stereotypu nicnedělání, o nic ze svého ani společenského hlediska neusilují. Dostávají se tak blízko tomu, že svůj volný čas věnují činnostem individuálně nebo společensky nežádoucím, snadněji podléhají negativním závislostem, k osudu druhých lidí jsou lhostejní nebo se k nim chovají netolerantně, agresivně a xenofobně.

Volný čas se objektivně prodlužuje, ale objevuje se problém, jak získaný čas naplnit. Objevuje se fenomén nudy. Zda nudu odstraníme sledováním nekonečných televizních příběhů, které pro mnohé konzumenty zastupují skutečné autentické osobní prožitky, nebo něco jiného co nabízí současná konzumní společnost. Nabízené aktivity /otázkou je, zda to jsou aktivity v pravém smyslu slova/ kompenzující nudu neplní zcela svou funkci. Při povrchním odstraňování nudy pouhým okamžitým vzrušením není osobnost jedince zasažena a nevzbuzuje hlubší emoce, fantazii, rozum – pocit prázdnoty přetrvává a pak jedinec hledá jiné způsoby, jak se nudy zbavit.“⁵

---

⁵ HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 8,44

3.3 Instituce zajišťující volnočasové aktivity

Školní družiny - se zaměřují na práci s dětmi 1. stupně ZŠ. Kromě výchovné a zdravotní funkce má velký význam sociálního poslání, protože toto zařízení zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí mladšího školního věku, zejména k velké šíři a labilitě zájmů, se výchovná činnost orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. ŠD mohou organizovat zájmovou činnost v kroužcích i pro ostatní zájemce – nečleny ŠD. S kroužky je vhodné začít ve školním věku. Rodiče si často přejí, aby dítě dosáhlo toho, čeho oni sami nedosáhli a promítají do svých dětí své nenaplněné sny a ambice. Pokud přitom nerespektují individualitu dítěte, jeho nadání a zájem, málokdy to vede ke skutečnému úspěchu. Není dobré počtem kroužků dítě přetěžovat, ani když ono samo chce stíhat všechny. Je dobré s dítětem probrat všechna pro a proti, stanovit priority. Výběr kroužku by měl být otázkou vzájemné dohody mezi dítětem a rodičem. Rodič se může poradit s učitelem, na co je dítě šikovné, k čemu má vlohy. Pomoci mohou i pedagogicko-psychologické poradny.

Školní kluby pracují s dětmi středního školního věku, se žáky 2. stupně ZŠ. Vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména z větší samostatnosti dětí a jejich vyhraněnější a specializovanější zájmové činnosti. Těžiště práce ŠK je v zájmové činnosti – v pravidelných kroužcích, souborech, tělovýchovných oddílech nebo v nabídce spontánních aktivit v prostorách klubu zařízených jako herny, čtenářské koutky, počítačové pracovny.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou školskými zařízeními, jejich posláním je motivovat, podporovat a vést děti, žáky, studenty, mládež k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, zejména smysluplnému využívání volného času a to širokou nabídkou činností s profesionálním týmem pedagogů. Organizují pravidelné zájmové útvary pro stálou skupinu účastníků – kroužky, podílejí se na organizaci soutěží a přehlídek dětí žáků, organizují otevřené dlouhodobé i jednorázové aktivity, kurzy a jiné vzdělávací akce, tábory, spontánní aktivity, otevřené kluby, výukové programy pro školy navazující na průřezová témata školních vzdělávacích programů, adaptační programy v rámci prevence sociálně patologických jevů.

Např. Středisko volného času Lužánky nabízí rozličné aktivity již od května 1949 a je tak nejstarším a zároveň i největším zařízením pro volný čas v České republice. Ve své 66. sezóně na několika pobočkách má na 600 kroužků pro děti a na léto chystá přes 40 dětských táborů a také mnoho příměstských táborů.

Domovy mládeže – zajišťují výchovnou péči, ubytování a stravování žákům středních škol, kteří vzhledem ke vzdálenosti zvolené školy od místa trvalého bydliště nemohou denně dojíždět. Kromě činností souvisejících s režimem dne, sebeobsluhou a přípravou na vyučování je jejich významným úkolem dbát o účelné využívání volného času mládeže a velmi důležité je respektování principu dobrovolnosti.

Dětské domovy – jako zařízení ústavní výchovy mají specifické postavení, jedním z jejich úkolů je však také dbát o hodnotné využívání volného času a o rozvíjení a kultivaci zájmů dětí a mládeže. Snahou pedagogů je, aby děti prožívaly volný čas jako děti žijící v rodinách.

Součástí náplně volného času je i zájmové vzdělávání, které nabízejí:

- Základní umělecké školy se svými hudebními, hudebně-pohybovými, výtvarnými a literárně-dramatickými obory.
- Jazykové školy plní funkci zájmového vzdělávání v oblasti výuky cizích jazyků.

Dále se na ovlivňování volného času dětí a mládeže podílí např. občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné a sportovní organizace, kulturní a osvětová zařízení, církve a náboženská společenství – jako příklad lze uvést salesiánská střediska mládeže, která prostřednictvím činností ve volném čase realizují výchovu v duchu křesťanských myšlenek.¹

O volný čas dětí a mládeže pečují také sdružení, která si podle svého zaměření kladou různé cíle vzdělávacího, výchovného nebo rekreačního zaměření. Jsou to:

Junák:

Sdružení vychází ze světového skautského hnutí založeného ve Velké Británii B. S. S. Badenem-Powelem a obdobných organizací vzniklých v USA pod vlivem myšlenek spisovatele E. T. Setona. Skautské organizace působí ve více než 150 zemích světa

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 112 - 142

a sdružují asi 16 miliónů skautů a 8 miliónů skautek. Ústředí skautů je v Ženevě a skautek v Londýně. V ČR založil toto hnutí A. B. Svojsík pod názvem Junák – český skaut. Organizace prodělávala vlivem politických událostí období rozkvětu /za první republiky 250 000 členů/ a úpadku /zakázána 1948 – 68 a znovu 1970 – 1989/. Po roce 1989 obnovila svoji činnost.

Posláním Junáka je působit a vést své dětské i dospělé členy k povznesení duchovní, mravní a tělesné zdatnosti tak, aby byli připraveni plnit své povinnosti vůči bližním, společnosti, vlasti. Skauting sice podporuje vlastenectví, je však organizací podporující bratrství mezi národy. Výchovnými prostředky Junáka jsou zejména činnosti zaměřené na turistiku a pobyt v přírodě, které junáky – skauty vychovávají k praktickým dovednostem, družnosti a sebekázni. Jedním z důležitých principů skautingu je družinový systém, uplatňovaný ve skupince 5-10 dětí pod vedením staršího rádce ve věku 14-17 let, který využívá silného vlivu vrstevnické skupiny a pozitivního vlivu věkově blízkých vedoucích.

Skautské desatero:

Buď pravdomluvný, buď věrný a oddaný, pomáhej jiným, buď přítelem všech dobrých lidí, buď zdvořilý, ochraňuj přírodu a památky, poslouchej rodiče a představené, buď veselý, spořivý a čistý v myšlení, slovech a činech.³

Pionýr

Název sdružení původně označoval průkopníka, novátora. Dětská Pionýrská organizace, která byla součástí mládežnických organizací, vznikla v roce 1949. Současný Pionýr vznikl v době rozpadu jednotné organizace na počátku 90. let 20. století a navázal na své tradice z konce šedesátých let. Definiuje se jako demokratické, dobrovolné, samostatné, na politických stranách, hnutích a ideologiích nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých. Zabývá se vzdělávací, kulturněvýchovnou, zájmovou činností. Činí tak prostřednictvím rozmanité pravidelné celoroční činnosti kolektivů různorodého věkového složení nebo zájmového zaměření.

³ MALACH, J. Teorie metodiky výchovy. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. str. 133

Česká tábornická unie

Česká tábornická unie /existující v letech 1968 – 1970 a v devadesátých letech obnovená/ sdružuje dnes tábornické kluby a tramské osady a v nich působí přes 4 tisíce dětí. Asociace turistických oddílů mládeže ČR ATOM má přes 6 tisíc členů.

Sdružení spjata s pobytem v přírodě a zálesáckou činností. Sdružení přátel J. Foglara navazuje na tradice klubů Rychlých šípů vznikajících od roku 1938 a rozvíjejících se zejména po roce 1945.

Duha

Otevřené sdružení jednotlivců i kolektivů klade hlavní důraz na vytváření a realizaci programů pro děti a mladé lidi v oblasti poznávání a ochrany přírody, ekologických aktivit. Sdružení pořádá společné akce v přírodě i ve městě.

Hnutí Brontosaurus

Nezávislé hnutí sdružující děti a mládež zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí. Jedna z nejstarších ekologických organizací v ČR oslavila 40 let své existence. Spojuje většinou mladé dobrovolníky do 26 let, kteří se pod jeho záštitou snaží pomáhat především přírodě, ale také kultuře a lidem.

Dále např. asociace pro mládež, vědu a techniku – AMAWET.

YMCA a YWCA

Mezi nejstarší sdružení patří Křesťanské sdružení mladých mužů YMCA, založena roku 1844 v Londýně a jeho obdoba pro mladé ženy – Křesťanské sdružení mladých žen YWCA – založena roku 1894.

YMCA je nejstarší, největší a nejrozšířenější mládežnická organizace na světě. Usiluje o harmonický rozvoj člověka, jeho ducha, duše a těla (jak symbolizuje červený rovnostranný trojúhelník, který má YMCA ve svém znaku). Je otevřena všem lidem bez rozdílu rasy, pohlaví, náboženského vyznání, sociálního postavení, fyzických i duševních schopností. YMCA pracuje ve 119 zemích světa a má přes 58 milionů členů. V České republice má 3.512 členů (stav k 30. 10. 2014).

YWCA je nadnárodní dobročinnou, sociální a vzdělávací organizací, která původně sdružovala křesťanské ženy. Dnes je občanským sdružením pro všechny bez rozdílu pohlaví, věku, národnosti nebo náboženského vyznání, ovšem v řadě zemí zůstala silná křesťanská

vyhraněnost hnutí zachována. YWCA sdružuje více jak 25 milionů lidí ze 110 zemí celého světa.

Občanská sdružení pracující s mládeží

V současné době jsou registrovány další organizace působící mezi dětmi a mládeží, z nichž většina má místní působnost.

Tělovýchovné a sportovní organizace

Velkou tradici a stále široký vliv mají zejména tělovýchovné a sportovní organizace.

Nejdelší tradici má Sokol, založený z iniciativy dr. Miroslava Tyrše v roce 1862. Usiloval o harmonický rozvoj tělesné, duševní i morální stránky osobnosti. Také současný Sokol organizuje tělovýchovnou činnost s dospělými, dětmi a mládeží.

Český svaz tělesné výchovy je dobrovolným sdružením sportovních, tělovýchovných a turistických svazů s celostátní působností. Jeho posláním je podporovat sport, tělesnou výchovu a turistiku, sportovní reprezentaci ČR.

Organizace církví a náboženských společností

O volný čas dětí a mládeže pečují také různá náboženská a charitativní společenství. Na činnost s dětmi se zaměřuje např. katolická kongregace /náboženské společenství/ řádu salesiánů Dona Boska. Don Bosco (1815 – 1888) byl průkopníkem sociální pedagogiky. U nás salesiáni zřizují nízkoprahová střediska volného času.¹

Spontánní činnosti

Spontánní činnosti považované za jistý způsob zapojení mnoha jedinců do alespoň částečně smysluplných volnočasových aktivit mohou v optimistické variantě přerůst i do pravidelných zájmových aktivit. Jsou považovány za nadějný prvek systému výchovné práce, resp. prevence sociálně patologických jevů. Mohou se konat ve střediscích volného času dětí a mládeže nebo v jiných vhodných prostorách a musí být volně přístupná všem zájemcům – hovoří se o tzv. nízkoprahových zařízeních. Jsou využívána neorganizovaně

---

¹ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. Pedagogika volného času. 3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. str. 112, 146

individuálně nebo skupinově a podle aktuálního zájmu dětí a mládeže. Činnost je časově vymezena pouze dobou zařízení, která je přizpůsobena časovým možnostem dětí a mládeže. Organizačně a výchovně jsou činnosti ovlivňovány pouze nepřímo, skrytě, bez přímého vedení dospělých pracovníků. Pracovníci by měli působit jako rádci, informátoři a dbát na bezpečnost a pořádek. Prostory by měly být vybaveny židlemi, nápojovými automaty a zařízením pro reprodukci hudby. Mohou být k dispozici stolní hry, vyřazené počítače, psací potřeby. Je vhodné vypracovat pravidla soužití dětí ve střediscích pro spontánní aktivity.

Streetwork

Je práce již na pomezí výchovy ve volném čase, sociální pedagogiky a sociální práce.

Streetworker vyhledává mladé lidi v prostředích, která jsou pro ně přirozená, navazuje s nimi kontakt a snaží se jim nabízet pozitivní možnosti využití volného času.³

Každý z nás potřebuje určitý skutečně volný, formálními institucemi nespoutaný, neorganizovaný čas. Je třeba, aby organizovaná činnost nevyplňovala veškerý čas, aby dětem zbyl i čas, který mají jen samy pro sebe. I to je předpoklad zdravého vývoje. Důležitým předpokladem pro uskutečňování cílů a aktivit volného času jsou prostory a zařízení.

Prostory her dětí a mládeže /ulice her – zelené plochy a další prostory města pro spontánní činnosti/, různé typy hřišť /od zařízení pro předškolní věk po upravené herní vnitrobloky, pro zpravidla přechodné aktivity využívající veřejných míst /divadlo na ulici – mobilní herny – horolezecké stěny – cyklistické trasy/.

Zařízení /ŠD – ŠK – nízkoprahové kluby – střediska volného času – sportovní zařízení a otevřená sportoviště s jednoduchou strukturou, nabízející volnočasové zájmové aktivity, dále knihovny – galerie – muzea – dnes také moderní multikomplexy/. Nelze opomenout ani komerční zařízení nabízející volnočasové aktivity /diskotéky, posilovny, internetové kavárny/.

Zájmová zařízení širokého územního dosahu a specializované funkce nebo obsahu: oddechu a zábavy /zábavní parky volného času/, pohybových aktivit /sportovní hřiště a stadiony – cyklostezky – zařízení pro sporty a turistiku v přírodě/, poznávání a praktické účasti

³ MALACH, J. Teorie metodiky výchovy. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. str. 136

na rozvoji kultury /domy kultury, střediska dětí a mládeže – domy kulturních dílen a audiovizuálních technik, knihovny, galerie/, pro rozvoj technických zájmů dětí a mládeže /stanice techniků – technické kluby, pro rozvoj zájmů v přírodních vědách, ochraně přírody a ekologické výchově /stanice přírodovědců – ekologická centra – botanické a zoologické zahrady – planetária – safari – chráněné krajinné oblasti – přírodní rezervace, naučné stezky – národní parky a další zelené areály a oblasti/, pro poznávání historie a současnosti společnosti /muzea – různých oblastí minulého vývoje a současnosti společnosti a člověka – např. tradic lidového umění – skanzeny/, poskytující výchovnou, sociální nebo informační podporu dětem, mládeži - DM, - internáty – nízkoprahové kluby – informační střediska pro děti a mládež – poradny – linky důvěry/.⁵

---

⁵ HÁJEK ,B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 13

4 FENOMÉN NOVÝCH MÉDIÍ VE VOLNÉM ČASE

4.1 Pozitivní působení nových médií

Za života posledních generací se neustále urychluje proměna charakteru trávení volného času. Akcelerace těchto proměn je spojena s technologickým vývojem a s nástupem nových médií. Pro současnou starší generaci hlavním médiem, které proměnilo její volný čas a životní styl, byla televize. Pro současnou generaci mládeže to jsou nové informační a komunikační technologie – osobní počítač, mobil, internet. Tato podoba médií se technologicky a funkčně propojuje v multimédiích, spojujících celý technologický a mediální vývoj 20. a 21. století.

Média se podílí na socializaci jedince, jeho včlenění do společnosti. Mají vliv zejména na děti a mládež, které ještě nemají utvořené postoje a názory na život. Utvářejí a formují to, co se dítě nebo mladý člověk dozvídá o světě a mohou tak být hlavním zdrojem myšlenek a názorů, které se k němu dostávají.

Jsou to právě média, která v dnešní době spolu s rodinou, školou a vrstevníky nejvíce ovlivňují chování dětí i jejich názory a postoje. Rodiče i škola se musí naučit s mediálním světem dětí více pracovat. Jde o to maximálně využít pozitivní potenciál, která média bezesporu v sobě mají. Především jejich vzdělávací a také sociální rovinu. Důležité je zajímat se o to, co děti ve volném čase dělají, co sledují v televizi, co dělají na internetu, jaké elektronické hry rády hrají a diskutovat s nimi o tom. Zapojit nové technologie i do vyučování v maximální možné míře, protože to děti baví.

Elektronická média a nové technologie PC, internet, mobilní telefon, propojování medií do multimediální podoby jsou fenomény, které základním způsobem formují současnou mladou generaci. Tato je základním subjektem komputizace a převodu společnosti do digitálního věku. Mladá generace je charakterizována jednotlivými technologiemi, případně generačními mutacemi těchto technologií a bývá nazývána generací on-line.

Význam médií pro mladou generaci dokládá i to, že velkou část života tráví s médii.⁵

---

5 HÁJEK, B. a kolektiv. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. str. 9

Počítačové hry:

Počítače, stejně jako ostatní informační a komunikační technologie patří neodmyslitelně k životu moderního člověka. Vzhledem k tomu, že své děti chceme výchovou co nejlépe připravit na jejich budoucí život, je proto důležité u nich rozvíjet i potřebné dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií.

Více než jinde zde platí – dobrý sluha, zlý pán. Počítačové hry nejsou negativním fenoménem dnešní doby. Hra sama o sobě, byť má elektronickou formu, může mít vzdělávací, rozvojový nebo výchovný potenciál. Hry mohou rodičům sloužit jako podpůrný prostředek výchovy a vzdělávání svých dětí. Pomocí počítačových her lze u dětí zlepšovat jejich vnímání, postřeh, pozornost, rozvíjet jejich trpělivost, logiku, komunikaci, řízení i spolupráci. Struktura počítačové hry navíc většinou respektuje postupně narůstající obtížnost úkolů, což koresponduje se základními pedagogickými zásadami platnými od Komenského – od jednoduchého ke složitému, od známého k neznámému. Dítě tak poznává a osvojuje si vědomosti a dovednosti od těch nejsnazších po těžší a zároveň se učí samo opravovat své chyby. Prostřednictvím hry se může dítě také odreagovat a lépe zpracovat své emoce.

Pozor bychom si měli dát na prvky násilí, jež ani obsahově neodpovídají realitě. Stále platí, že klíčem k odpovědnému nakládání s počítačovými hrami je otevřená komunikace mezi dětmi a rodiči.

U každé počítačové hry - /ať už mluvíme o hrách na telefonu, tabletu, notebooku nebo PC/ je třeba při jejím výběru zohledňovat věk dítěte, nakolik bude herní mechanismus odpovídat osobnosti dítěte a jeho zájmům a především, nakolik již dítě dokáže odlišit virtuální realitu od skutečně prožívaného. Počítačová hra, která simuluje nějaký příběh, je strukturovaná a má v sobě zakomponované vzdělávací a motivační prvky, může být pro děti přínosná.

Počítačová hra může rozvíjet schopnost dítěte orientovat se v prostoru, může rozvíjet logické myšlení, verbální dovednost, schopnost strukturovat a plánovat. Přínos her pro děti může být i praktičtější – mnohé hry vyžadují složitou koordinaci pohybů a mnoha myšlenkových pochodů zároveň, ke kterým by se jinak děti těžko dostaly. Jiné jsou díky propracovanému příběhu schopny dětem ukázat a pomoci prožívat nejrůznější emoce, včetně viny.

Čas strávený u počítačové hry může být podnětný pro dítě, ale jen do té doby, pokud hra nenahradí komunikaci s rodičem a nezahltí dítě natolik, že se stane dominantní v jeho den-

ním časovém rozvrhu. Je vhodné už při práci s herním médiem učit dítě tomu, že je to pouze jeden z prvků jeho programu, který by neměl pohltit dítě, ale naopak ho něčemu naučit a zabavit ho. Hra tak může přispět i k dovednosti plánovat svůj čas a hospodařit s ním.

Určit přesnou hranici času stráveného na počítači, který je pro dítě ještě vhodný, není zcela jednoznačné. Dle doporučení některých odborníků by dítě předškolního věku nemělo na počítači trávit více jak 20 – 30 minut za den, v mladším školním věku kolem 1 hodiny a od 10 let průměrně 1 až 2 hodiny denně. Dospívajícím dětem bychom potom měli dávat postupně více volnosti v rozhodnutí, jak trávit svůj volný čas.¹⁰

4.2 Negativní působení nových médií

Média ovlivňují náš život hlouběji a významněji, než si většinou uvědomujeme nebo než jsme ochotni si přiznat. Na řadu negativních skutečností spojených s působením masově komunikačních prostředků se zaměřil Spousta /2001/.¹¹ Vidí zejména tyto zvláštnosti v současném období: za posledních 25 let se masově komunikační média změnila z nástroje interpersonálního styku na jeho náhražku, místo programové různosti nastoupila monotónnost, nezodpovědnost tvůrců programů ohrožuje chování nejmladší generace a vede ke ztrátě morálních zábran, aroganci, agresivitě, deformují estetické cítění a vkus. Otupují citlivost ke kráse, usilují za každou cenu o intenzifikaci estetických podnětů a zážitků a vnucují představu toho, že jimi prezentované programy jsou tím pravým, hodnotným uměním. Naivitu a primitivismus maskují akčností, násilím, surovostí apod., častou reklamou prohlubují konzumní chápání života a vedou až k nežádoucímu nahrazování lidské hodnoty být hodnotou mít. Jsou tak nástrojem ekonomické manipulace. Majitelé nebo provozovatelé současných médií si velmi dobře uvědomují jejich vliv na formování sociálních nebo politických stanovisek občanů a o to více dětí a mládeže. Mnohdy tohoto zdroje své moci zneužívají.

¹⁰ Jak předejít závislosti na online hrách? KonecHry.cz [online].c 2008 [cit. 2011-10-30].

Dostupné na : <http://www.konechry.cz/info/o-zavislosti/zavislosti-obecne.html>

¹¹ SPOUSTA, V. a kol. Hromadné sdělovací prostředky a výchova: Brno: Paido, 2001. str. 61-77

Média jsou technicky dokonalá a jsou schopna velmi věrohodně simulovat realitu- hovoříme o virtuální realitě, jsou masově rozšířena a tedy všudypřítomná v prostoru a čase, působí svojí atraktivitou, estetickou přitažlivostí a formální neobvyklostí prezentovaných produktů, apelují na nejužívanější smyslové receptory.

Jaké jsou tedy možné pedagogické přístupy k masově komunikačním médiím?

Pěstováním vkusu, estetického citění a morálních hodnot ovlivňovat výběr a dopad programů prezentovaných médií. Vytvářet cíleně výchovné a vzdělávací pořady pro děti a mládež. Doporučovat dětem a mládeži programy, které považujeme z hlediska výchovných záměrů za vhodné prostředky působení. Vedením dětí k aktivnímu využití volného času v přirozených podmínkách vytěšňovat pasivní konzumaci televizní, počítačové či internetové zábavy. Sledovat produkci programů a pořadů a vhodnými kritickými diskusemi s dětskými konzumenty formovat jejich vlastní schopnosti rozpoznat na základě estetických, morálních a formálních kritérií kvalitu sledovaných programů. Společným sledováním pořadů a vyjadřováním svých názorů na pořady korigujeme jejich nežádoucí dopad na dítě či dospívajícího. Režimovými opatřeními v rodině vyčlenit určitou přiměřenou dobu pro sledování a být dětem v tomto směru osobním příkladem.¹¹

V posledních letech vzrůstá individualizace volného času a to především díky rozmachu médií a využívání počítačů. Zabezpečují snadnou dostupnost a propojenost informací, ale na úkor uživatelského aktivního přístupu a účasti. Nedochozí tak k osobní zkušenosti a probuzení hlubšího zájmu. Dalším nebezpečím je, že zobrazují negativní společenské jevy. Děti a mládež jsou s těmito médií v každodenním kontaktu a značně zasahují do trávení jejich volného času. Děti by se měly učit využívat média vhodně a kriticky je hodnotit. Neměly by kvůli nim zanedbávat jiné aktivity a trávit u nich nadměrné množství času.

Média ve stále větší míře vtiskávají do myslí a vědomí hlavního proudu mladé generace obsahy, které jen částečně či vůbec odrážejí realitu přirozeného světa a ve stále větší míře produkují mediální a virtuální realitu. Hlavní proud mladé generace je ve značné míře manipulován médií a mladí produkované názory a postoje přijímají.

---

¹¹ SPOUSTA, V. a kol. Hromadné sdělovací prostředky a výchova: Brno: Paido, 2001. str. 61-77

Negativní jevy spojené s prostředím internetu:

Závislost na internetu – neschopnost představit si život bez internetu, trávení ohromného množství času online. Nejčastější návykové aspekty internetu jsou rychlost, dostupnost a možnost zisku velkého množství dat. Dále online hry, chatové místnosti a aplikace typu ICQ pro svou základní vlastnost – obousměrnou komunikaci.

Kyberšikana – chování, které je prováděno s pomocí elektronických prostředků. Nejčastěji má kybernetická šikana podobu úmyslného publikování nadávek, zesměšňujících informací, zveřejňování choulostivých fotografií. Pachatelé jsou často anonymní a v podstatě nedopadení a nepotrestaní.

Kyberstalking – opakované a stupňované obtěžování a pronásledování oběti, kterou pronásledovatel například bombarduje SMS zprávami, e-maily, telefonáty či zprávami z ICQ, skypu a chatu.

Kybergrooming – označuje chování uživatelů internetových komunikačních prostředků, kteří se vydávají za jinou osobu s cílem vylákat nezletilého komunikujícího na schůzku, sexuálně ho obtěžovat či jinak zneužít.

Sexting – elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem.

Pornografické stránky, dětská pornografie – nevhodné pro zdravý psychický vývoj dětí je jak zhlédnout pornografické materiály v nízkém věku, tak i v takových materiálech jako dítě vidět děti.

Weby s jiným nevhodným obsahem – jde zejména o stránky nabádající k agresivnímu chování, podporující trestnou činnost, materiály s návody k sebepoškozujícímu či dokonce sebevražednému chování a stránky podporující rasismus a nenávisť.

V rámci telefonické služby Linky bezpečí bylo v letech 2007 – 2011 odvedeno 673 hovorů, jejich tématem byl internet a s ním spojené problémy. V této souvislosti děti nejčastěji řešily obtěžování cizí osobou – v 273 hovorech. Dále byly zastoupeny – šikana, lákání na schůzku, zneužívání, nelegální obsah, dětská pornografie.

Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu:

1. Nikdy nesděluj adresu svého bydliště, telefonní číslo domů nebo adresu školy, kam chodíš, jména a adresy rodičů i jejich telefonní čísla někomu, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu.

2. Pokud se neporadíš s rodiči, neposílej nikomu po internetu fotografii, číslo kreditní karty nebo podrobnosti o bankovním účtu a vůbec žádné osobní údaje.
3. Nikdy nikomu neprozrad' heslo nebo přihlašovací jméno své internetové stránky nebo počítače.
4. Nikdy si bez svolení rodičů nedomlouvej osobní schůzku s někým, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu.
5. Nikdy nepokračuj v chatování, když se ti bude zdát, že se tam probírají věci, které tě budou přivádět do rozpaků nebo tě vyděsí. Vždy o takovém zážitku řekni rodičům.
6. Nikdy neodpovídej na zlé, urážlivé, nevkusné nebo hrubé e-maily. Když se ti to stane, oznam to rodičům.
7. Nikdy neotvírej soubory přiložené k elektronickým zprávám, pokud přijdou od lidí nebo z míst, které neznáš. Mohou obsahovat viry, které by mohly zničit důležité informace a významně poškodit software počítače.
8. Vždy řekni rodičům o všech případech nepříjemných vulgárních výrazů na internetu, totéž platí pro obrázky.
9. Vždy buď sám/sama sebou a nezkoušej si hrát na někoho, kým nejsi.
10. Pokud některá webová stránka bude obsahovat upozornění, že je určena jen pro dospělé, musí se to respektovat.
11. Domluv se s rodiči na pravidlech používání internetu a poctivě je dodržuj. Především se domluv, kdy můžeš internet používat a jak dlouho.
12. Když ti někdo na internetu bude nabízet něco, co zní tak lákavě, že se to nepodobá pravdě, nevěř mu – není to pravda.
13. Jestliže na internetu najdeš něco, o čem jsi přesvědčen, že je to nelegální, oznam to rodičům.¹²

---

¹² Linka bezpečí. Sborník příspěvků – kolektiv autorů. Děti a online rizika. Praha:2012 , str.55, 59

Rizika excesivního hraní počítačových her a internetu u dětí:

Děti se vyvíjejí nejen duševně, ale i tělesně. Vyvíjející se pohybový systém naléhavě potřebuje pravidelnou porci pohybu. Sedavý způsob života vede k řadě onemocnění – např. obezita, cukrovka, vadné držení těla a onemocnění pohybového systému.

Špatná organizace času, nepravidelnost v jídlu, nedostatek spánku.

Větší tendence více riskovat a vyšší riziko úrazů. To souvisí s obsahem počítačových her a dále s roztěkaností, roztržitostí a únavou.

Zhoršení mezilidských vztahů, úzkost ve vztazích, nedostatek sociálních dovedností.

Problémy s učením a horší školní prospěch.

Násilí v počítačových hrách zvyšuje agresivitu, sklon ke rvačkám, šikanování a posiluje nepřátelské naladění vůči světu.

Excesivní hraní počítačových her může zhoršovat jiné duševní problémy – např. zvyšovat hyperaktivitu a poruchy pozornosti dětí.

Po skončení hraní násilné videohry se mohou objevit vstřícnější postoje k návykovým látkám.

Nutkové chování ve vztahu k počítačům připomíná závislost na psychoaktivních látkách. Problém se rozvine rychleji než u dospělých a může mít dramatictější projevy.

Pro vývoj zraku dětí do sedmi let jsou rizikové prostorové videohry a filmy, jestliže by jim byly vystavovány často. Může tak vzniknout šilhání nebo i vážnější poruchy vidění.

Časté jsou i poruchy spánku.

Internet nejsou jen počítačové hry. Pohybuje se zde řada podvodníků, kybernetických zlodějů a pedofilů.

Internet může znamenat vpád do soukromí dítěte i rodiny.¹³

---

¹³ NEŠPOR, K. Jak přežít počítač. Prostějov: Computer Media s.r.o,2011. str.54

4.3 Závislost na nových médiích

Začíná to být vážné, pokud se objeví více příznaků současně a pokud se vyskytnou najednou u dříve normálně se chovajícího dítěte a to:

- nadměrná únava, neochota ráno vstávat, ospalost během dne, tendence u počítače ponocovat
- problémy ve škole – ať s prospěchem nebo chováním. Je paradoxní, že někteří rodiče opatřili dítěti počítač naopak proto, že chtěli, aby mu šlo učení lépe.
- ztráta zájmů o jiné koníčky, nežli jsou počítače a internet. Narůstání času stráveného vsedě na úkor zdravého pohybu, který zvláště děti tolik potřebují.
- izolování se a stahování se do samoty. Dítě dává přednost vztahům na dálku před těmi skutečnými. Toho, s kým si na dálku povídá, většinou nezná.
- podrážděnost, agresivita a neposlušnost, roztržitost. Na omezení týkající se počítače a internetu reaguje dítě „scénou“.¹³

Lákadlem a motivem stále častějšího pobytu v online prostředí je jednak vysoká atraktivita tohoto virtuálního světa, kde si každý najde přesně to prostředí, které mu vyhovuje. Dalším motivem je kompenzování neúspěchu ve skutečném světě v tomto prostředí.

Na Maslowově modelu je možno ukázat, jaké potřeby může online fungování jedinci pomoci naplnit.

1. Fyziologické potřeby – ve virtuálním prostředí je uspokojen zejména sexuální pud – např. prohlížení pornostránek. Ostatní z fyziologických potřeb bývají často potlačovány.
2. Potřeba bezpečí – jistota, osvobození od strachu a úzkosti. Důvod, proč jedinec do online světa uniká, ví, že hra či virtuální přátelé tu pro něj budou vždy k dispozici. Zmírní se úzkost spojená s nepříjemnými zážitky zvenčí.
3. Potřeba sounáležitosti a lásky – potřeba spojování se, sounáležitosti. Sociální sítě či MMORPG jsou ideálním místem, kde se může jedinec cítit součástí komunity, mít dostatek přátel. Je populární se seznamovat přes internet.

¹³ NEŠPOR, K. Jak přežít počítač. Prostějov: Computer Media s.r.o., 2011. str.54

4. Potřeba ocenění – respekt a úcta, které nám poskytují druzí, pocit sebedůvěry, nezávislosti. Tato potřeba může být snadno naplněna na diskusním serveru, kde si svými názory získá jedinec určitou prestiž a posílí své sebevědomí.

5. Potřeba sebeaktualizace, seberealizace – pravda, dobrota, spravedlivost. Na internetu mohou být beze zbytku naplněny – kde jinde máme příležitost na jednom místě prezentovat svůj názor, pohrát si, zastat se slabších.

Oblasti virtuálních světů, na kterých se nejčastěji u dětí a adolescentů vytváří závislost:

1. Kybervztahy a online komunikace. Navazování přátelských i partnerských vztahů prostřednictvím e-mailů, chatování, diskusních fór, ICQ, skypu či různých sociálních sítí typu Facebook, Myspace, Lidé.cz. Může jít o komunikace se skutečnými i pouze internetovými přáteli. Potíže mohou vzniknout ve chvíli, kdy se virtuální vztahy stanou důležitějšími než skutečné osobní vztahy s rodinou a přáteli. Při rozumném a zodpovědném používání může být internet skvělým místem k potkávání nových lidí. Online vztahy mohou být často mnohem intenzivnější než ty skutečné. Dochází k zapojení fantazie a naplnění snů. Skutečné vztahy někdy mohou těžko konkurovat těmto fantazijním. Problémem, který s tím úzce souvisí, je fakt, že přibližně polovina lidí online lže o svém věku, statutu, škole či pohlaví. Každý si může splnit své přání být dokonalý, chytrý, lepší, zkrátka jiný než ve skutečnosti. Pokud potom dojde ke skutečnému setkání a zjištění, že jsme byli v některých věcech podvedeni, může to vést k hlubokému emocionálnímu zklamání.¹²

2. Hraní online her. Jedná se zejména o hry na bázi MMORPG /massively multiplayer online role playing game/. V těchto hrách jsou v jednu chvíli zapojeny tisíce hráčů v určitém fantazijním virtuálním světě. Mezi hry, které bývají uváděny jako ty s největším potenciálem k rozvoji závislosti, patří například World of Warcraft či Lineage s mnohamilionovými celosvětovými členskými základnami. Tyto hry jsou oblíbené a vyhledávané - jednak jsou v kombinaci s dalšími internetovými službami schopny uspokojit téměř všechny lidské potřeby – např. bezpečí, sounáležitost, uznání, seberealizace. Výhodou je i to, že neúspěch můžeme snadno obrátit v úspěch. Jedná se o hry komunitní, které vyžadují zapojení do týmů, hráči mají míru zodpovědnosti a zároveň mohou zakusit pomoc od ostatních. Skutečnost, že hra nemá žádný konec, může významně přispět ke vzniku závislosti.

¹² Linka bezpečí. Sborník příspěvků – kolektiv autorů. Děti a online rizika. Praha:2012 str.35, 37

3. Přetížení informacemi. Nutkavé surfování na webu, prohledávání databází, stahování množství hudby, filmů. Tento problém může vést ke zhoršení studijních výsledků.¹²

Mezi rizikové faktory, které podporují rozvoj závislostního chování na online prostředí, patří zejména vyšší míra úzkostnosti, deprese, jiné druhy závislosti, nedostatek podpory z okolí, pocity nepochopení, neštěstí, ztráta sociální aktivity či mobility, vyšší míra stresu.

David Šmahel publikoval ve své knize „Psychologie a internet - Děti dospělými, dospělí dětmi“ tento orientační dotazník závislosti na internetu:

Nejste-li zrovna online, přemýšlíte, co budete dělat příště, až budete?

Je internet ve vašem hodnotovém žebříčku na jednom z prvních tří míst?

Zhorší se vám nálada po tom, co se musíte odpojit od internetu?

Zdá se vám, že se hůř soustředíte, nejste-li online?

Nezdá se vám po odpojení od internetu svět značně neskutečný?

Trávíte na internetu stále větší množství času?

Potřebujete na internetu stále více času, abyste dosáhli, čeho chcete?

Máte nepříjemné psychické či fyzické pocity potom, co se odpojíte?

Chtěli jste snížit čas, který trávíte online, ale nepodařilo se to?

Přes nějaké problémy, které jste měli s používáním internetu, jste online v nezmenšené míře?

Omezili jste kvůli internetu nějaké své zájmy – sportovní, kulturní, rekreační?

Měli jste kvůli internetu potíže s vykonáváním svých pracovních, rodinných či školních povinností?

Myslíte, že se kvůli internetu vídáte méně s přáteli? ¹⁴

¹² Linka bezpečí. Sborník příspěvků – kolektiv autorů. Děti a online rizika. Praha:2012. str.35, 37

¹⁴ ŠMAHEL, D. Psychologie a internet - Děti dospělými, dospělí dětmi. Praha: Triton, 2003. str 144, 145

Závislost na počítačových hrách je stejná jako na počítači. Stále však platí, že bychom počítačové hry neměli nadměrně používat jako prostředek odměny či trestu ve výchově a bychom nezveličovali jejich důležitost v životě dítěte.

Důsledky netolismu jsou hlavně psychického a sociálního rázu, děti závislé na počítačových hrách trpí úzkostí a depresí. Hry mohou u dětí vytvářet neadekvátní vzorce chování, neboť hrdinové her často řeší situace za použití násilí. V důsledku hraní se dítě izoluje od svých vrstevníků, v reálném světě není schopno řešit běžné sociální situace.

Rodiče by si měli všimnout, kolik času dítě hrou tráví, jestli má dítě i jiné záliby a jestli se mu kvůli hře nenarušil denní režim. Vhodné je nabídnout mu jinou alternativu, jak trávit volný čas a také stanovit jasná pravidla pro užívání počítače.

4.4 Prevence

Co mohou udělat rodiče v prevenci u dětí:

Prevence se do značné míry kryje s prevencí škod působených alkoholem, drogami a hazardem. I zde jsou důležité na jedné straně vřelost, laskavost a zájem, na straně druhé pak schopnost prosazovat rozumná pravidla, rodičovský dohled a pevnost.

Rodiče by měli stanovit přiměřená pravidla týkající se práce s počítačem i dalších stránek života dítěte a účinně je prosazovat. Pravidla se mohou týkat doby, kdy je možné být u počítače, délky takto stráveného času i jeho náplně.

Naučit se s počítačem dobře pracovat a využívat softwarových prostředků. Např. spuštění operačního systému nebo určitého programu je možné chránit heslem. Software také znamená, kdy došlo ke spuštění počítače a jaké programy na něm běžely. K tomu poslouží třeba prohlížeč událostí ve Windows. Podmínkou je ale, aby administrátor zakázal vymazání historie. Jestli dítě nevymaže z internetového prohlížeče historii, snadno se zjistí z prohlížeče, čím se na internetu zabývalo. I vymazání historie poskytuje určitou informaci. Existují speciální softwarové aplikace umožňující např. používat počítač pouze ve vymezeném čase.

Rozumná pravidla zahrnují také zákaz posílání osobních fotografií a materiálů o vaší rodině neznámým lidem. Z tohoto hlediska představují zvýšené riziko počítače vybavené webovou kamerou. Její spuštění poskytuje neznámým lidem mnoho rizikových informací o dítěti i o vašem bytě. Webovou kameru je nutné zajistit raději heslem.

Z pochopitelných důvodů by dítě nemělo nikomu svěřovat hesla a jiné citlivé údaje. K číslům bankovních účtů, heslům apod. by se dítě vůbec nemělo dostat a neměly by ani být na pevném disku. Nejlépe je citlivá data zašifrovat nebo alespoň chránit heslem a mít je na přenosném médiu, aby byly dětem nedostupné. K tomuto účelu jsou vhodné některé flashdisky.

Malé děti by se neměly zapojovat do internetových diskusí, protože tak často dojde k odhalení jejich totožnosti. To je pak spojeno s rizikem sexuálního nebo jiného zneužití. Už vůbec by se dítě nemělo scházet s neznámými lidmi, které poznalo prostřednictvím internetu. Jestliže rodiče mají dojem, že se někdo pokouší přes internet dítě zneužívat nebo vydírat, měli by kontaktovat policii.

S dítětem o riziku práce s počítači je nutno hovořit a zajímat se o jejich zkušenosti v tomto směru. Prospěje to dětem a navíc se sníží riziko, že dítě počítač nakazí viry. Dítě je nutno varovat před otevíráním příloh e-mailů, zejména pokud přicházejí z neznámých adres (mohou být zavirované nebo obscénní). Dítě by nemělo navštěvovat rasistické stránky, pornografické stránky, stránky propagující návykové látky či hazard nebo stránky, kde se radí, jak vyrábět nebezpečné předměty, např. výbušniny.

Slušné chování se týká nejen osobního kontaktu, ale i internetu. Dítě by ani v elektronické komunikaci nemělo využívat nevhodné výrazy. Na agresivní e-maily je lépe nereagovat a říci o nich rodičům.

Počítač je lépe instalovat na místo, kde na něj rodiče vidí. Sníží se tím riziko nevhodného používání počítače (pornografie, násilné hry) a dospělí budou mít lepší přehled o množství času, který takto dítě tráví. Jestliže dítě vypne počítač právě ve chvíli, kdy rodiče vstoupili do místnosti, je to další důvod k obezřetnosti a lepšímu rodičovskému dohledu.

Dítě by také mělo vědět, že zákony platí i ve vztahu k internetu. Posílání ilegálního materiálu nebo porušování autorských práv může způsobit problémy dětem i rodičům.¹³

Důležité rady pro rodiče dětí:

Podpořte své potomky v sociálních aktivitách a jiných zájmech. Důležité je dostat děti od obrazovek počítačů mezi rodinu a kamarády, ke sportu, kroužkům.

¹³ NEŠPOR, K.. Jak přežít počítač. Prostějov: Computer Media s.r.o.,2011. str.60

Monitorujte čas, který děti stráví na internetu a nastavte si jasná pravidla pro online fungování. Může to být například omezení pobytu online na určité místo v předem daném čase. Tato snaha bude účinnější, když půjdete dítěti příkladem. Pokud na internetu trávíte podstatnou část dne, těžko můžete chtít po dítěti něco jiného.

Mluvte s dětmi nejen o věcech, které mohou být za jejich potížími s nadměrným užíváním internetu. Umožněte mu promluvit si o jeho pocitech a potížích, které mohou způsobovat stres a pocity nepohody, vedoucí následně k hledání úlevy online.

Najděte pomoc. Děti často rebelují proti názoru rodičů, ale jinou autoritu se stejnými informacemi mohou snáze přijmout.

Motivujte dítě ke zdravému životu. Můžete např. argumentovat, že je příliš dobré a chytré na to, aby bylo služebníčkem internetových manipulátorů a že svůj čas může využít mnohem lépe a příjemněji.

Dbejte na to, aby mělo dítě přiměřeně spánku. Dostatek spánku zvyšuje duševní výkonnost, zlepšuje školní prospěch a snižuje riziko úrazů.

Pomáhejte rozvíjet dobré zájmy dítěte. Uvažujte o lepších možnostech, než je bombardování domorodců v nějaké počítačové hře. Způsob života dítěte by měl být vyvážený. Předcházejte také nudě. Kvalitní zálibou není televize, protože ta s sebou přináší podobná rizika (dlouhé sezení, násilí, reklama).

Dostatek pohybu je důležitý pro všechny děti. Zvláště důležitý je ale pro děti hyperaktivní a s poruchami pozornosti. A právě ty jsou nadměrným zaujetím počítači a internetem více ohroženi než běžná populace. Zdravým pohybem se ovšem nemíní vrcholový sport, protože ten s sebou přináší zdravotní i psychologická rizika.

Stres mírní i smích. Společný smích, legrace a společné příjemné zážitky navíc posilují vztahy dítěte a rodičů.

Prospívá „tvrdá láska“, tedy dávat najevo zájem a vřelost, ale také projevit obavy, upozornit na problémy a trvat na změně. Dítě, které se chová rozumně, je správně pochválit nebo vhodně odměnit.

Pomozte dítěti najít vhodnou společnost. Vhodnou společností jste především vy. Čas strávený s dítětem snižuje riziko problémů s počítači a riziko návykových nemocí. Je také možné, abyste společně s dítětem prohlíželi internet – můžete dítěti např. ukázat bezpečné stránky, které vás zaujaly, nebo diskutovat o tom, co právě vidíte.

Spolupracujte v rámci rodiny. I rozvedení rodiče by měli ve vlastním zájmu i v zájmu dítěte při výchově spolupracovat. Potřebná je také spolupráce v rámci širší rodiny, např. s prarodiči dítěte i s dalšími dospělými. To pomáhá vytvářet pro děti bezpečnější prostředí nejen ve vztahu k internetu.

Rodiče by měli pro dítě v nesnázích vyhledat včasnou psychologickou nebo další odbornou pomoc. Někdy nadměrné a nevhodné používání počítače souvisí s jinými duševními problémy. To může obvykle posoudit až odborník.¹²

---

¹² Linka bezpečí. Sborník příspěvků – kolektiv autorů. Děti a online rizika. Praha:2012 str.44

5 VYBRANÉ VÝZKUMY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT DĚTÍ

Výzkum „Děti v ringu dnešního světa“ Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let

Vybrala jsem si projekt Klíče pro život zaměřený na oblast mimoškolního vzdělávání dětí a mládeže, který byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Tým Národního institutu dětí a mládeže vybral v roce 2010 ve spolupráci s agenturou Factum Invenio celkem 2 238 dětí ve třech věkových skupinách 6 – 9, 10 – 12, 13 – 15 let. Vzorek byl zvolen kvótním výběrem podle aktuálních údajů ČSÚ tak, aby byl dostatečně reprezentativní. Odborníci poté za pomoci dotazníku dětem položili řadu otázek se snahou zachytit hodnotový svět dnešních dětí. Výzkum se zaměřil na 4 oblasti – rodinu, školu, kamarády a volný čas, kde se zaměřil zejména na média a organizované mimoškolní aktivity. Výsledky celého projektu byly velmi zajímavé, ale já jsem se vzhledem k tématu mé bakalářské práce zaměřila na výsledky výzkumu volného času dětí.

V této oblasti byly stanoveny tyto hypotézy:

- Děti z rodin s vyšším socioekonomickým statusem a děti rodičů s vyšším vzděláním tráví volný čas aktivněji a organizovaněji.
- Stoupá důležitost internetu a dalších komunikačních nástrojů v životě dětí. S narůstajícím věkem dětí tato důležitost ještě roste, takže se jich nejstarší skupina vzdává hůře než televize.
- Děti, které aktivně tráví volný čas v organizacích poskytujících zájmové či neformální vzdělávání /organizované volnočasové aktivity v kroužcích, oddílech, klubech apod./, jsou v běžném životě subjektivně šťastnější a spokojenější.

Výzkum zjistil, že v České republice přibližně tři čtvrtiny dětí ve věku 6 až 15 let alespoň jednou týdně tráví volný čas v nějaké organizaci nabízející volnočasové aktivity. Ať už v kroužku (technickém, hudebně dramatickém, přírodovědném, uměleckém, pohybovém, vzdělávacím atd.), například v SVČ, turistickém či sportovním oddíle nebo v dalších aktivitách organizovaných NNO a soukromými subjekty.

Výzkum zjistil, jak děti tráví volný čas během školního týdne:

- sledováním televize, filmů na počítači, internet
- příprava do školy
- poslech hudby

- návštěvy kamarádů

O víkendu:

- rodinné aktivity
- sledování televize
- pobyt venku s kamarády

Denně se na televizi dívají přibližně tři čtvrtiny dětí, ale několikrát do týdne ji sleduje více než 90% dotázaných.

U dětí hraje televize a internet se vzrůstajícím věkem stále důležitější roli. Čím více času tráví děti před televizí, tím spíše ho také tráví s internetem. Přes 80% starších školáků udává, že jsou prakticky denně on-line. Internet je natolik oblíbený, že pokud by se měly některého z těchto dvou médií děti vzdát, byla by to televize.

Kdo do kroužků chodí?

Nejsilnější věkovou skupinu dětí, která nějaké kroužky a oddíly navštěvuje, jsou děti ve věku přibližně 9–12 let. Mladších dětí chodí do kroužků méně, protože k určitým aktivitám ještě zkrátka nedospěly, „nevyprofilovaly se“, nebo se samy (či jejich rodiče) pro nějaký kroužek ještě nerozhodly, naopak starší děti od 13–14 let kroužky začínají z nejrůznějších důvodů opouštět. Nejčastěji je to způsobeno obdobím jejich osobnostního vývoje, nástupem puberty, tedy etapou, kdy hledají vlastní identitu. V tomto období se také zvyšuje míra jejich samostatnosti a nezávislosti a ony samy daleko více chtějí rozhodovat o tom, co budou dělat ve volném čase. Nejdůležitějším aktérem v jejich životě se totiž postupně stává kamarád nebo rovnou celá parta, se kterou se můžou bavit „nezávisle“, nikoliv dětský kolektiv v kroužku se svým vedoucím.

Návštěvnost kroužků ale nezávisí pouze na rozhodnutí samotných dětí. Z výzkumu vyplývá, že čím vyšší mají rodiče vzdělání a čím lépe je rodina socioekonomicky situovaná, tím spíše mají rodiče přehled o činnosti svých dětí ve volném čase a můžeme oprávněně předpokládat, že tím spíše je k činnosti v nějakém kroužku či oddíle podněcují. Totiž z dětí rodičů se základním vzděláním či vzděláním bez maturity jich do žádné volnočasové aktivity nedochází 38 % oproti pouhým 13 % dětí rodičů se vzděláním vysokoškolským.

Jaké kroužky jsou navštěvovány?

Pokud jde o zaměření kroužků a oddílů, nejvíce jsou navštěvovány sportovní oddíly, dále pak kroužky hudebně dramatické, výtvarné a rukodělné, starší děti navštěvují ještě vzdělávací aktivity. Zaměření volnočasových aktivit sice příliš nesouvisí s věkem, ale pokud děti rozdělíme podle pohlaví, určité rozdíly zjistíme. Chlapci se oproti dívkám výrazně více věnují sportům, dále pak aktivitám technickým a turistickým. Dívky pro změnu oproti chlapcům více navštěvují aktivity hudebně dramatické, vzdělávací a aktivity výtvarné a rukodělné.

Proč děti do kroužku nedocházejí?

Kromě samotného nezájmu a nedostatku vlastní motivace závisí docházení do kroužku také na možnostech lokality, ve které dítě vyrůstá. Pokud kroužek není v dosahu, dítě do něj prostě chodit nemůže. A ukázalo se, že jako důvod, že daný kroužek není v dosahu jejich bydliště, je dětmi z nejmenších obcí do 2 000 obyvatel zmiňován dokonce více než dvakrát častěji než dětmi ve městech od 20 000 obyvatel. „Nezájem“ je také jako hlavní důvod neúčasti v zájmových aktivitách uváděn dětmi z dobře a průměrně situovaných rodin. Pro změnu pro děti ze špatně situovaných rodin jsou hlavním důvodem především finanční prostředky a pro děti z velmi dobře situovaných rodin je to pro změnu fakt, že daná aktivita není v jejich dosahu. V tomto případě to může být dáno vysokými nároky dítěte na vybranou aktivitu nebo třeba až nereálností se takovéto činnosti věnovat.

Díky tomu, že se dítě organizovaných volnočasových aktivit účastní, nejen že aktivně a smysluplně tráví volný čas, nabývá nových dovedností a zkušeností, (nevědomky) předchází sklonům k rizikovým projevům chování, ale rozvíjí i svůj sociální kapitál – síť vztahů a kontaktů mimo rodinu. Tyto nabyté zkušenosti pak může velmi dobře uplatnit i v dalším životě.

Zajímavostí výzkumu je, že byla zaznamenána jasná souvislost mezi způsoby trávení volného času a subjektivním pocitem štěstí v životě. Děti, které uvedly, že jsou v životě šťastné – /a byla jich téměř polovina/, se častěji než ostatní věnují organizovaným volnočasovým aktivitám a sportu obecně a rovněž intelektuální činnosti, jako je četba knih nebo časopisů.

Výzkumným šetřením se potvrdily v úvodu zformulované hypotézy. Zároveň však z výzkumu vyplynuly závěry k zamyšlení: Mnohem větší péči je nutné věnovat ve škole a ve volnočasových aktivitách sociálním vztahům a jejich významu. Současná společnost orientovaná především na výkon a materiální hodnoty toto skutečně velmi potřebuje. Společnost jako celek musí více přemýšlet o ideálech a vzorech, které momentálně předkládá dětem a dospívajícím. Z tohoto hlediska nežijí naše děti v jednoduché době. Je dosti pochopitelné, že utíkají do virtuální reality počítačů, televizních stanic a že hledají virtuální identitu, žijí seriálovými postavami, často ničemu nevěří, jsou skeptické a uchylují se k drogám.¹⁵

Dalším výzkumem byl projekt : „Není nám to jedno“ , který byl realizován formou dotazníkového šetření a zúčastnilo se ho 1535 dětí v České republice ve věku od 6 do 16 let. Probíhal od dubna do září 2010 ve spolupráci s dětskými psychology a pedagogy z dětských volnočasových sdružení.

Z výsledků průzkumu vyplynulo, že 58% dětí navštěvuje alespoň 1 zájmový kroužek. Ve věkové kategorii 10-15 let šlo o 62% dětí. 11 % dětí navštěvovalo 3 a více zájmových kroužků. Naopak 31% dětí nenavštěvovalo žádný zájmový kroužek či oddíl. Z věkové kategorie dětí, které nějaký kroužek navštěvovaly, byla nejvíce zastoupena skupina ve věku 9-12 let.

Důvodem - proč děti žádný kroužek nenavštěvují, byl dle provedeného průzkumu u pětiny všech dotázaných dětí nedostatek času a dalšími důvody časově náročné dojíždění a finanční nákladnost. Na otázku – co by děti dělaly ve svém volném čase, kdyby si mohly vybrat, preferovalo celkem 50% dotázaných dětí hraní s kamarádem či sourozencem, 16% hru na PC či internetu, 10% sledování TV nebo videa, čtení knihy či poslech hudby – 12% dětí. Z výzkumu vyplývá, že pro děti jsou kamarádi po rodině nejbližší referenční skupinou. „Čím jsou děti starší, tím více chtějí s kamarády být. Jejich společná činnost ovšem většinou není nijak zajímavá. Jde především o bezcílné procházení se a povídání. V případech trávení volného času tak neprojevují dostatek kreativity. Velmi dobře sice vědí, co dělat nechtějí, ale vůbec nevědí, co by dělat chtěly,“ říká Miroslav Bocan.

---

¹⁵ BOCAN, M. a kolektiv. Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 30% dětí tráví u počítače hraním či surfování po internetu více než hodinu denně. Ve věkové skupině nad 12 let se jedná dokonce o 50%. 18% pak tráví svůj čas u PC minimálně několikrát týdně. Mladší děti tráví čas u počítače především hraním her.

Pokud jde o sledování televize, odpovědělo 43% dětí, že sleduje TV více než hodinu denně. U dětí starších 10 let se jedná dokonce o 47%. 24% sleduje televizi téměř každý den.

Zkoumanou otázkou bylo i čtení knih. Průzkum ukázal, že téměř 60% dětí přečte měsíčně alespoň 1 knihu. Děti nad 15 let je celých 63%. Dvě a více knih za měsíc pak přečte 41% z nich.¹⁶

Dalším výzkumem z oblasti mediálního chování českých dětí byl výzkum společnosti Mediaresearch v roce 2011. Výzkum životního stylu dětí (LifeStyle Survey – LSS Děti), který pro Českou televizi a Asociaci komunikačních agentur realizuje společnost Mediaresearch, přináší řadu informací zejména z oblasti mediálního chování českých dětí. Výzkum životního stylu (LifeStyle Survey – LSS) je kvantitativní výzkum v oblasti např. aktivit volného času. V roce 2011 bylo ve výzkumu LSS Děti dotazováno celkem 730 dětí ve věku 4 – 14 let.

Nejčastější z osmadvaceti volnočasových činností, na které byly děti ve výzkumu LSS Děti dotazovány, je sledování televize. Televize je pro 89 % dotázaných dětí každodenní náplní jejich volného času a dalších 8 % dětí tráví svůj čas před televizními obrazovkami alespoň jednou týdně. Dvě pětiny českých dětí jsou také denně (nebo téměř denně) na internetu a 30 % dětí je na internetu alespoň jednou týdně. Děti však stíhají i sledovat DVD, hrát hry na počítači, na internetu nebo na herních konzolích, poslouchat hudbu a rádio a občas si i něco přečíst (knížky, komiksy nebo časopisy).

České děti stráví s médii v průměru přes 3 a půl hodiny denně. Sledování televize představuje v průměru dvě pětiny celkové denní doby věnované médiím. Silný je však i internet,

---

¹⁶ Výsledky průzkumu a komentáře – projekt Není nám to jedno! Dostupné na: <http://www.neninamtojedno.cz/dotaznik-pro-deti/>

který má 18 % podíl na celkové mediální konzumaci. Zatímco sledování televize, internet, poslech hudby včetně rádia a prohlížení a četba časopisů má s rostoucím věkem dětí vyšší průměrné denní ATS, četbě knih a poslechu mluveného slova se více věnují malé děti. Internet je již tradičně spíše doménou chlapců, kteří na něm tráví přibližně o čtvrt hodiny času denně více než dívky – dívky zase více poslouchají hudbu. Z výzkumu LSS Děti 2011 vyplývá, že televizi mírně déle sledují děti z rodin zařazených do nižší socioekonomické kategorie, zatímco na internetu tráví v průměru více času děti z rodin z vyšší třídy (a také jedináčci, což spolu souvisí). To je dáno zejména vyšší vybaveností počítači s internetem v rodinách s vyšším socioekonomickým statutem. Zajímavé také je, že děti z neúplných rodin tráví s médii více času – konkrétně sledováním televize, poslechem hudby, rádia a zejména na internetu (o celých 20 minut déle než děti z úplných rodin). Rádio děti poslouchají průměrně 16 minut denně – zatímco u malých dětí (4-6 let) je to zhruba 12 minut, u nejstarší zkoumané kategorie je to již 36 minut. Hudbu poslouchají děti zhruba 19 minut denně a její obliba roste s věkem ještě strměji než obliba rádia.

Televize stále zůstává médiem, které si děti nejčastěji vybírají, pokud se chtějí pobavit - (v tomto ohledu je patrný růst v čase), pokud chtějí napětí nebo pokud si chtějí odpočinout a relaxovat. Televize tedy stále drží pozici média, které je především nosičem zábavy. Sledování televize mají děti také jednoznačně spjata se zábavným dnem, i když za nejzábavnější činnost dětí stále považují volný čas s kamarády.

Internet si děti vyberou, pokud chtějí získat aktuální informace nebo pokud si chtějí rozšířit své znalosti, získat poučení. Internet hraje tedy spíše roli významného informačního a vzdělávacího zdroje. V tomto směru internet již předstihl knihy, které díky internetu ztrácejí svou informační hodnotu. I když se ve výzkumu objevila relativně početná skupina čtenářů, čtení knih většinu dětí dnes již nebaví, četba knih byla také dětmi uváděna jako jedna z činností spjatých s nudným dnem. Zájem o knihy u dnešních dětí klesá i přesto, že většina rodičů považuje knihy stále za vysoce hodnotné a prospěšné médium pro své děti (i tady je však již cítit určitá rezignace).

Počítačové hry znovu zaznamenaly růst a dostaly se tak v roce 2011 až nad úroveň televize v kategorii média, o kterém si děti nejčastěji vypráví s kamarády. Děti si také hry na počítači nejčastěji vybírají, když chtějí zahnat nudu. Neexistuje snad žádná další „mediální“ činnost, kde by se silněji projevovaly genderové rozdíly jako právě v případě počítačových

her. Chlapci počítačové hry milují, dívky je sice také hrají, ale jednak méně a také od nich mnohem méně očekávají. Rozdíly ve vnímání internetu a počítače jsou opravdu značné. Pokud chtějí chlapci zahnat nudu, na prvním místě sáhnou po počítačových hrách (44 %), pouze 21 % dívek si pro zahnání nudy vybralo hraní počítačových her. Téměř čtvrtina chlapců ve věku 10-14 let vybrala počítačové hry na prvním místě z hlediska napětí a dokonce i relaxace.¹⁷

---

¹⁷ Výsledky výzkumu životního stylu dětí LSS Děti – r. 2011. Dostupné na: <http://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhrají-televize-a-internet/>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

6.1 Cíl a stanovení hypotéz

Cílem této práce bylo zjistit, zda v současné době u dětí převažují „klasické“ nebo „nové“ volnočasové aktivity, zda se mění volnočasové aktivity dětí vzhledem k věku a pohlaví.

Při stanovení hypotéz jsem vycházela z výše uvedených cílů bakalářské práce.

H1 – Žáci a žákyně na 1. stupni více navštěvují kroužky než žáci a žákyně na 2. stupni.

H2 – Žáci a žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci a žákyně na 2. stupni.

H3 – Žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci 1. stupně.

H4 – Žákyně na 2. stupni tráví méně času u počítače než žáci 2. stupně.

6.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkum je zaměřen na respondenty, kterými jsou žáci a žákyně 1. a 2. stupně ZŠ Brno Laštůvkova. Výzkum jsem provedla celkem u 120 dětí – 30 žákyň a 30 žáků 1. stupně ZŠ. Byly vybrány 4. a 5. třídy a u 30 žákyň a žáků 2. stupně ZŠ – z 8. a 9. třídy.

6.3 Použité metody

Byl zvolen kvantitativní výzkum, technika dotazníkového šetření. Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů. Vybrala jsem si dotazník a to z toho důvodu, že jeho prostřednictvím můžeme získat velké množství informací od mnoha respondentů. Dotazník tvoří 28 otázek a obsahuje otázky uzavřené i polouzavřené.

6.4 Analýza a interpretace výsledků

Bylo zpracováno celkem 120 dotazníků – 30 dotazníků žákyně a 30 dotazníků žáci 1. stupně a rovněž stejné množství dotazníků na 2. stupni.

Vzhledem k tomu, že některé otázky nebyly všemi žáky vyplněny, zabývala jsem se především otázkami, které jsou rozhodující pro mé hypotézy.

H1 – Žáci a žákyně na 1. stupni více navštěvují kroužky než žáci a žákyně na 2. stupni

U hypotézy č. 1 se vychází především z otázky:

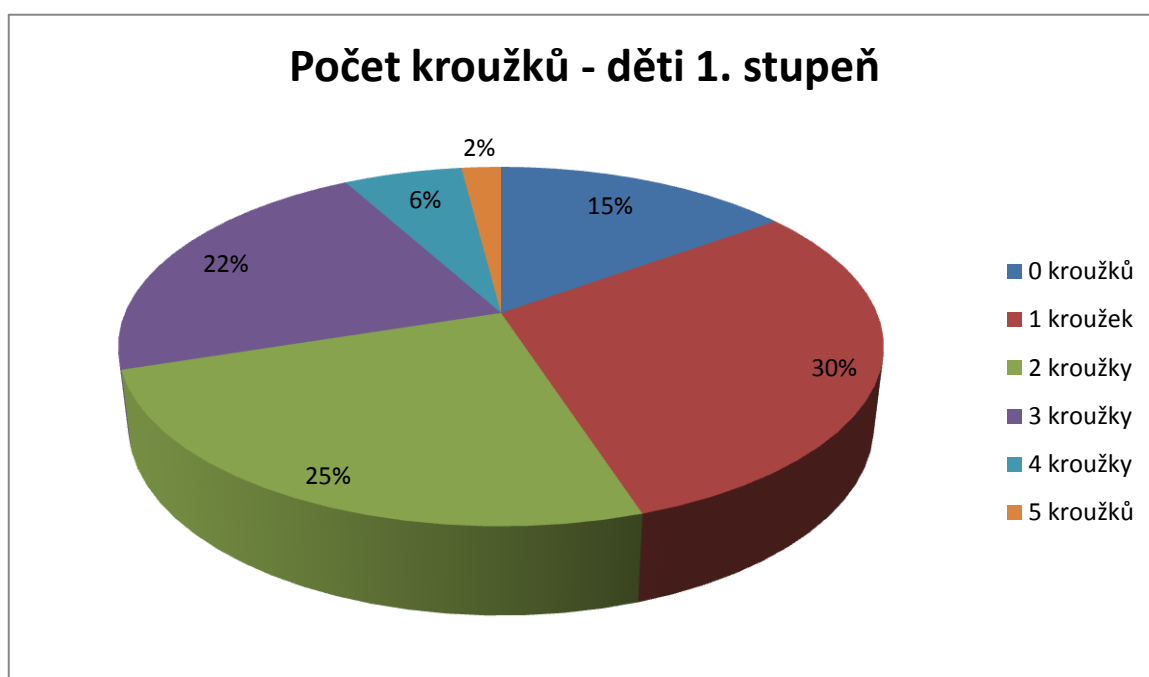
č. 6 – Chodíš do nějakého kroužku?, č. 7 – Které zájmové kroužky navštěvuješ?, č. 8 – Které sportovní kroužky navštěvuješ?

Účast žáků a žákyň 1. stupně v kroužcích uvádí tabulka č. 1. Informace o počtu navštěvovaných kroužků v procentech je uvedena v grafu č. 1.

Tab. č. 1 Účast žáků a žákyň 1. stupně v kroužcích

účast	%
ano	85
ne	15

Graf č. 1 Procentuální podíl počtu kroužků – 1. stupeň

Mezi nejoblíbenější kroužky žáků a žákyň 1. stupně patří kroužky:

- sportovní
- taneční
- hudební
- keramika
- chovatelský

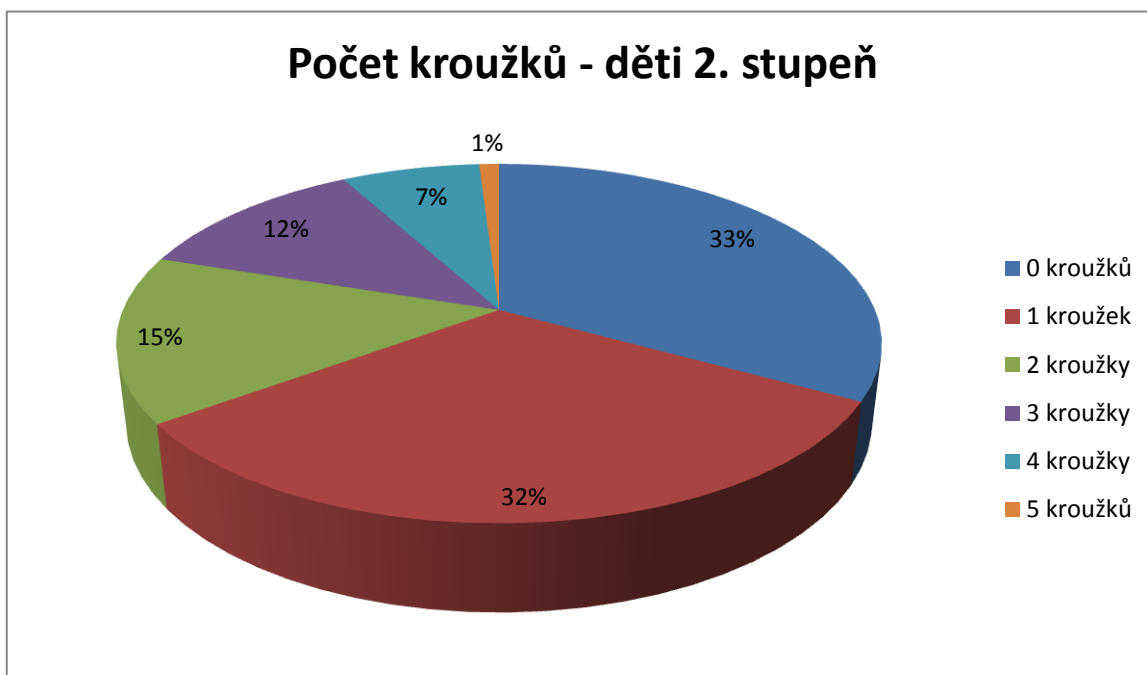
Na 1. stupni navštěvuje kroužky 85% dětí, 15 % dětí kroužky nenavštěvuje. 15 % dětí nenavštěvuje žádný kroužek, 30% dětí navštěvuje 1 kroužek, 25% dětí navštěvuje 2 kroužky, 22% dětí navštěvuje 3 kroužky, 6% dětí navštěvuje 4 kroužky a 2% dětí navštěvuje 5 kroužků.

Účast žáků a žákyň 2. stupně v kroužcích uvádí tabulka č. 2. Informace o počtu navštěvovaných kroužků v procentech je uvedena v grafu č. 2.

Tab. č. 2 Účast žáků a žákyň 2. stupně v kroužcích

účast	%
ano	67
ne	33

Graf č. 2 Procentuální podíl počtu kroužků – 2. stupeň

Mezi nejoblíbenější kroužky žáků a žákyň 2. stupně patří kroužky:

- sportovní
- hudební
- taneční
- jazykový
- výtvarný

Na 2. stupni navštěvuje kroužky 67% dětí, 33% dětí kroužky nenavštěvuje. 33% dětí nenavštěvuje žádný kroužek, 32% dětí navštěvuje 1 kroužek, 15% dětí navštěvuje 2 kroužky, 12% dětí navštěvuje 3 kroužky, 7% dětí navštěvuje 4 kroužky a 1% dětí navštěvuje 5 kroužků.

Z uvedených tabulek vyplývá, že žáci a žákyně 1. stupně navštěvují kroužky více než žáci a žákyně 2. stupně. Z tabulky č. 1 a č. 2 vyplývá, že **hypotéza č. 1 se potvrdila.**

V tabulce č. 3 jsou porovnány denní aktivity dívek a chlapců 1. a 2. stupně. Bylo vycházeno z otázek č. 10 – Kolik hodin denně sleduješ televizi?, č. 15 – Kolik hodin denně trávíš poslechem hudby?, č. 17 – Kolik hodin denně trávíš sportem? a č. 18 – Kolik hodin denně trávíš s kamarády venku?

Tab. č. 3 Denní aktivity dívek a chlapců 1. a 2. stupně

	dívky 1.stupeň	chlapci 1.stupeň	celkem	dívky 2.stupeň	chlapci 2.stupeň	celkem
televize prům. na 1	1 h 36 min	1 h 48 min	1 h 42 min	1 h 25 min	1 h 16 min	1 h 20 min
sport prům. na 1	1 h 36 min	1 h 42 min	1 h 40 min	2 h	1 h 37 min	1 h 49 min
venku s kamarády prům. na 1	1 h 45 min	1 h 35 min	1 h 39 min	2 h 10 min	1 h 26 min	1 h 48 min
poslech hudby prům. na 1	1 h 18 min	1 h 3 min	1 h 10 min	1 h 41 min	2 h 25 min	2 h 3 min

Z tabulky č. 3 vyplývá, že žáci 1. stupně tráví průměrně na 1 u televize 1 hodinu a 42 minut, žáci 2. stupně tráví méně času a to 1 hodinu a 20 minut. Denně tráví sportovními aktivitami žáci 1. stupně průměrně 1 hodinu a 40 minut, žáci 2. stupně 1 hodinu a 49 minut. Venku s kamarády tráví žáci 1. stupně méně času než žáci 2. stupně. Žáci 1. stupně průměrně tráví venku 1 hodinu a 39 minut, žáci 2. stupně tráví venku více času a to 1 hodinu a 48 minut. Žáci 1. stupně tráví poslechem hudby méně času než žáci 2. stupně – a to 1 hodinu a 10 minut oproti 2. stupni – 2 hodiny a 3 minuty. Zde se projevil největší rozdíl.

Bylo zajímavé srovnat u 1. a 2. stupně počet přečtených knih za měsíc. V dotazníku čerpano z otázky č. 4 – Kolik knih přečteš za měsíc?

Tab. č. 4 Počet přečtených knih za měsíc prům. na 1 žáka – 1. a 2. stupeň

	dívky 1. st.	chlapci 1.st	celkem	dívky 2. st.	chlapci 2.st	celkem
počet knih prům. na 1	1,9	1,2	1,6	1,7	1,3	1,5

Z tabulky č. 4 vyplývá, že chlapci na 1. i 2. stupni čtou méně knih než dívky. Celkově ale čtou děti na 1. stupni více než na 2. stupni.

V tabulce č. 5 jsem se zaměřila na to, kolik dětí na 1. a 2. stupni aktivně sportuje. Údaje byly zjištěny z otázky č. 23 – Děláš aktivně nějaký sport a jaký?

Tab. č. 5 Aktivní sportování dětí – 1. a 2. stupeň

	ano	ne
děti na 1. st.	62%	38%
děti na 2. st.	67%	33%

Z tabulky č. 5 vyplývá, že děti na 2. stupni více aktivně sportují než děti na 1. stupni. Na 1. stupni aktivně sportuje 62% dětí, na 2. stupni 67% dětí.

V tabulce č. 6 jsou zaznamenány odpovědi na otázku č. 25 – Jsi celkově spokojen /a/ s využitím svého volného času?

Tab. č. 6 Spokojenost s využitím volného času – 1. a 2. stupeň

	ano	ne	neuvedeno
děti na 1. st.	98%	2%	0%
děti na 2. st.	83%	15 %	2%

Z tabulky č. 6 vyplývá, že děti na 1. stupni jsou celkově spokojenější s využitím svého volného času v 98% oproti dětem na 2. stupni v 83%.

V tabulce č. 7 je uveden názor dětí 1. a 2. stupně na otázku č. 26 – Máš dostatek volného času?

Tab. č. 7 Vyjádření dětí na dostatek volného času – 1. a 2. stupeň

	ano	ne	neuveдено
děti na 1. st.	90%	10%	0%
děti na 2. st.	73%	27 %	0%

Z tabulky č. 7 vyplývá, že 90% dětí na 1. stupni má dostatek volného času, děti na 2. stupni si to myslí jen v 73 %.

V tabulce č. 8 se děti vyjadřovaly k tomu, zda mohou volný čas využívat tak, jak si samy přejí. V dotazníku děti odpovídaly na otázku č. 27 – Můžeš využívat volný čas tak, jak si sám/sama přeješ?

Tab. č. 8 Využívání volného času dle vlastního přání dětí – 1. a 2. stupeň

	ano	ne	neuveдено
děti na 1. st.	85%	15%	0%
děti na 2. st.	87%	10 %	3%

Z tabulky č. 8 vyplývá, že děti na 1. stupni méně využívají volný čas dle vlastního přání. Na 1. stupni 85% dětí využívá volný čas dle vlastního přání, na 2. stupni je to 87% dětí.

V tabulce č. 9 jsou uvedeny výsledky odpovědí dětí 1. a 2. stupně na otázku č. 28 – Které „médium“ má na Tebe v současnosti největší vliv? Možnosti – internet, televize, tisk a rádio.

Tab. č. 9 Médium s největším vlivem na děti – 1. a 2. stupeň

	internet	televize	tisk	rádio	neuveдено
děti na 1. st.	52%	32%	10%	3%	3%
děti na 2. st.	80%	18%	2%	0%	0%

Z tabulky č. 9 vyplývá, že na děti 1. i 2. stupně má největší vliv internet. U dětí 1. stupně je to však jen u 52% dětí a pro 32 % dětí je nejdůležitější televize. Na děti 2. stupně má internet jako médium největší vliv pro 80% dětí.

H2 – Žáci a žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci a žákyně na 2. stupni

V tabulce č. 10 je porovnáno, kolik hodin průměrně stráví žáci 1. a 2. stupně na počítači.

V dotazníku odpovídaly na otázku č. 11 – Kolik hodin denně trávíš u počítače?

Tab. č. 10 Čas strávený denně u počítače u dětí – 1. a 2. stupeň

	dívky 1.st.	chlapci 1. st.	celkem	dívky 2.st.	chlapci 2.st	celkem
počítač prům. na 1	3 h 16 min	3 h 8 min	3 h 11 min	4 h 29 min	4 h 39 min	4 h 34 min

Z tabulky č. 10 vyplývá, že žáci a žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci 2. stupně. Denně stráví u počítače dítě na 1. stupni v průměru 3 hodiny a 11 minut, dítě na 2. stupni stráví v průměru 4 hodiny a 34 minut. **Hypotéza č. 2 se potvrdila.**

H3 – Žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci 1. stupně

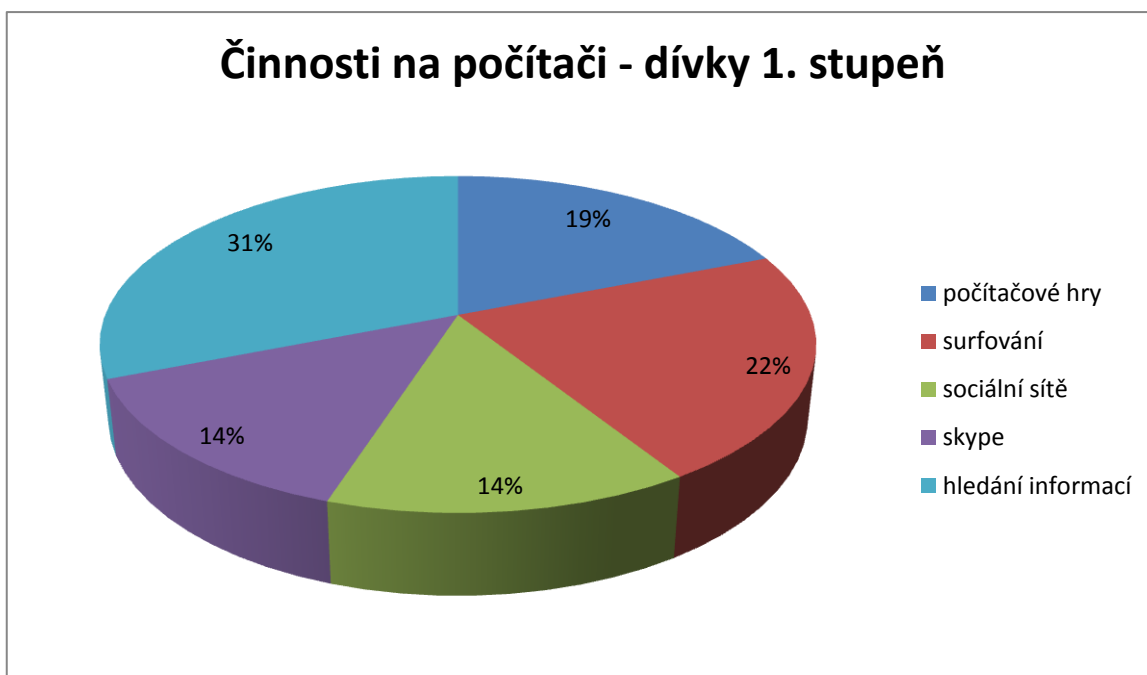
Z tabulky č. 10 vyplývá, že dívky na 1. stupni tráví více času u počítače než chlapci. Dívky na 1. stupni průměrně tráví u počítače 3 hodiny a 16 minut, chlapci 3 hodiny a 8 minut. Tento výsledek mě překvapil, ale dle mého názoru je to z toho důvodu, že dívky jsou zodpovědnější a více času na počítači tráví vyhledáváním informací a přípravou do školy.

Hypotéza č. 3 se nepotvrdila.

V grafu č. 3 a č. 4 jsou uvedeny činnosti, kterým se na počítači věnují žákyně a žáci 1. stupně. V dotazníku odpovídaly děti na otázku č. 14 – Kolik času denně věnuješ:

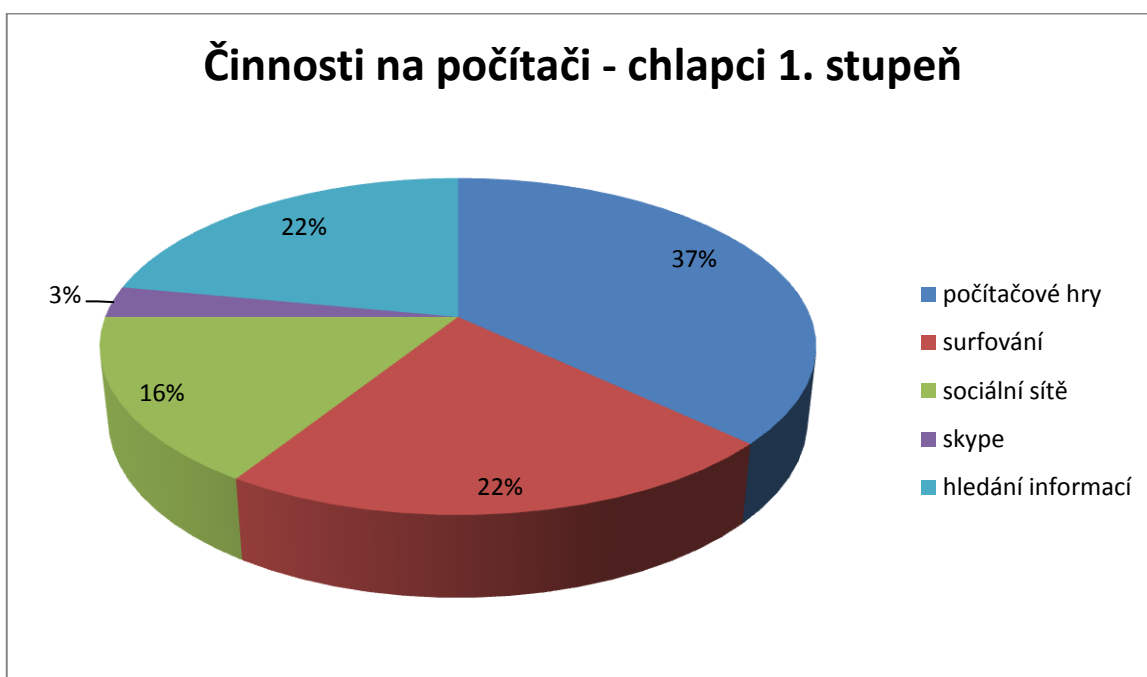
- počítačovým hram
- surfování po internetu
- na sociálních sítích /Facebook a jiné/
- na skypu
- hledání informací a příprava do školy

Graf č. 3 Činnosti u počítače – žákyně 1. stupeň

Nejvíce času tráví dívky na 1. stupni hledáním informací a přípravou do školy – 31%, surfováním – 22%, počítačovými hrami – 19%, na sociálních sítích – 14% a na skypu - 14%.

Graf č. 4 Činnosti u počítače – žáci 1. stupeň

Nejvíce času tráví chlapci na 1. stupni hraním počítačových her – 37%, surfováním – 22%, hledáním informací a přípravou do školy – 22%, na sociálních sítích - 16% a na skypu –

3%.

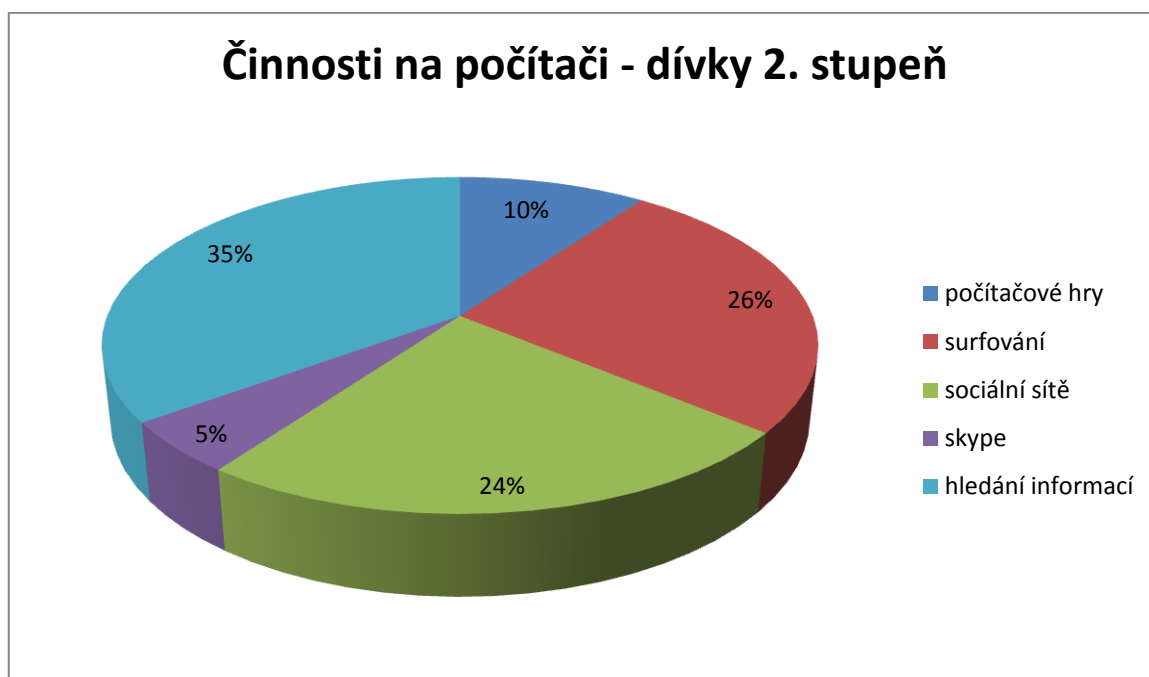
Při porovnání grafů se ukázalo, že chlapci nejvíce času věnují počítačovým hrám, dívky naopak věnují nejvíce času hledání informací a přípravě do školy. Potěšitelné je, že děti netráví čas u počítače jen zábavou, ale i hledáním informací a přípravou do školy. Na počítači vypracovávají různé referáty a dostávají cvičení a úkoly, které potom posílají učitelům na opravení.

H4 – Žákyně na 2. stupni tráví méně času u počítače než žáci 2. stupně.

Z tabulky č. 10 vyplývá, že žákyně na 2. stupni tráví méně času u počítače než žáci 2. stupně. Dívky tráví u počítače v průměru 4 hodiny a 29 minut, chlapci v průměru 4 hodiny a 39 minut. **Hypotéza č. 4 se potvrdila.**

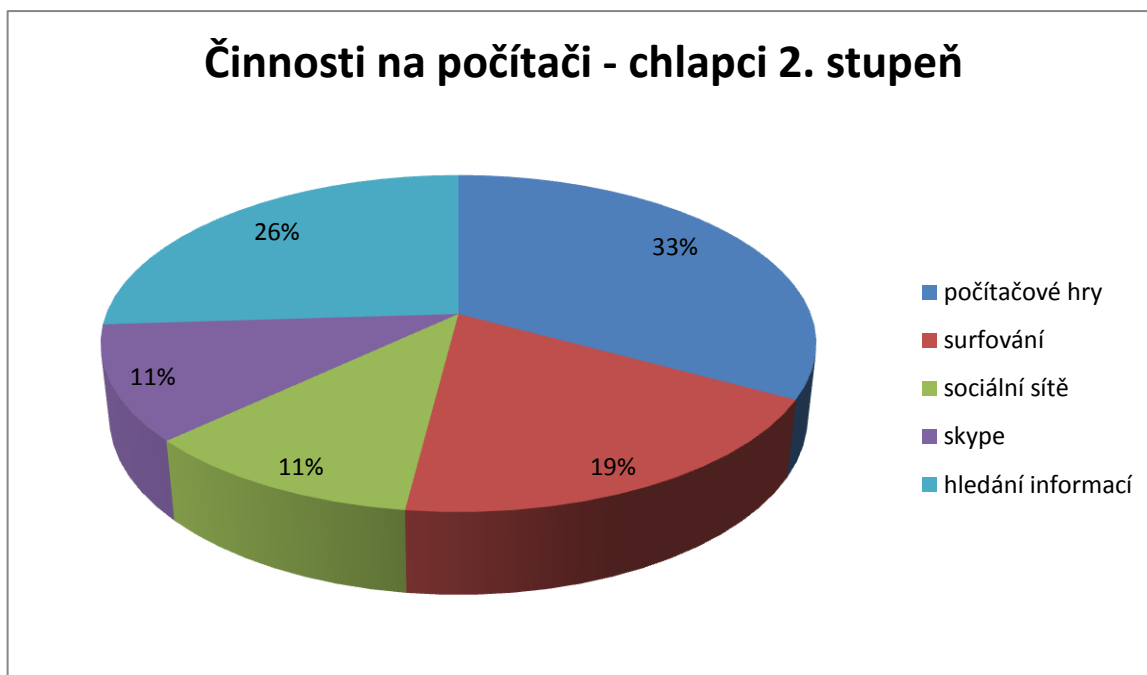
V grafu č. 5 a č. 6 jsou uvedeny činnosti, kterým se na počítači věnují žákyně a žáci 2. stupně.

Graf č. 5 Činnosti u počítače – žákyně 2. stupeň

Nejvíce času tráví dívky na 2. stupni /stejně jako na 1. stupni/ hledáním informací a přípravou do školy – 35%, surfováním – 26%, na sociálních sítích – 24%, hraním počítačových her – 10% a na skypu – 5%.

Graf č. 6 Činnosti u počítače – žáci 2. stupeň

Nejvíce času tráví chlapci na 2. stupni /stejně jako na 1. stupni/ hraním počítačových her – 33%, hledáním informací a přípravou do školy – 26%, surfováním – 19%, na sociálních sítích - 11% a na skypu – 11%.

Stejně jako na 1. stupni i na 2. stupni se opět ukázala stejná věc, že dívky nejvíce času věnují hledání informací a přípravě do školy a chlapci hraní počítačových her.

Jsem si vědoma, že výsledky výzkumu se týkají jen omezeného počtu dětí vybrané ZŠ a nelze je zobecnit na všechny děti.

Shrnutí výzkumu:

H1 – Žáci a žákyně na 1. stupni více navštěvují kroužky než žáci a žákyně na 2. stupni.

Hypotéza se potvrdila. Na 1. stupni navštěvuje kroužky 85% dětí, na 2. stupni navštěvuje kroužky 67% dětí.

H2 – Žáci a žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci a žákyně na 2. stupni.

Hypotéza se potvrdila. Děti na 1. stupni tráví u počítače průměrně denně 3hodiny a 11 minut, na 2. stupni jsou to 4 hodiny a 34 minut.

H3 – Žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci 1. stupně. **Hypotéza se nepotvrdila.** Dívky na 1. stupni tráví u počítače více času než chlapci, i když rozdíl činí jen 8

minut. Dívky průměrně denně tráví u počítače 3 hodiny a 16 minut, chlapci 3 hodiny a 8 minut.

H4 – Žákyně na 2. stupni tráví méně času u počítače než žáci 2. stupně. **Hypotéza se potvrdila.** Dívky na 2. stupni tráví u počítače méně času než chlapci. Dívky průměrně denně tráví u počítače 4 hodiny a 29 minut a chlapci 4 hodiny a 39 minut.

Výzkum potvrdil, že na děti 1. i 2. stupně má největší vliv internet. Děti naštěstí nesedí jen u počítače a televize, ale chodí do kroužků, sportují, tráví čas s kamarády, poslouchají hudbu a čtou knihy.

Pozitivním zjištěním mého výzkumu je, že 62% dětí na 1. stupni a 67% dětí na 2. stupni aktivně sportuje. Denně tráví sportem děti na 1. stupni průměrně 1 hodinu a 40 minut a na 2. stupni je to 1 hodina a 49 minut. Sportovní kroužky byly také označeny dětmi jako nejoblíbenější kroužky a to u 1. i 2. stupně. Kroužky navštěvuje 85% dětí na 1. stupni a 67% dětí na 2. stupni. Děti, které do kroužků nechodí, uváděly nejčastěji jako důvod, že nemají čas, nebaví je to, mají hodně učení, finanční náročnost. U dětí 1. stupně patří mezi nejnavštěvovanější kroužky sportovní, taneční, hudební, keramika a chovatelský. U dětí 2. stupně kroužky sportovní, hudební, taneční, jazykový a výtvarný.

Výzkumem jsem zjistila, že děti čtou málo, ale čtou. Průměrně za měsíc na 1 žáka 1. stupně připadá 1,6 knihy, na žáka 2. stupně 1,5 knihy. Dívky čtou více než chlapci.

U televize tráví denně děti méně času než u počítače, v průměru na 1 dítě na 1. stupni je to 1 hodina a 42 minut, na 2. stupni je to méně – 1 hodina a 20 minut. Počítač a internet mají na děti v současné době největší vliv.

Venku s kamarády průměrně denně tráví dítě na 1. stupni 1 hodinu a 39 minut, na 2. stupni 1 hodinu a 48 minut.

Děti tráví čas také poslechem hudby. Na 1. stupni průměrně na 1 dítě je to 1 hodina a 10 minut, na 2. stupni je tato aktivita oblíbenější a průměrně na 1 žáka činí 2 hodiny a 3 minuty.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo vymezit „klasické“ a „nové“ volnočasové aktivity, možnosti trávení volného času dětí v současné době, zaměřit se také na rizika „nových“ volnočasových aktivit a možnou prevenci.

Cílem praktické části bylo zjistit, zda v současné době u dětí převažují „klasické“ nebo „nové“ volnočasové aktivity, zda se mění volnočasové aktivity dětí vzhledem k věku a pohlaví. Výzkum byl zaměřen na volnočasové aktivity dětí 1. a 2. stupně ZŠ.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první kapitole jsou vysvětleny některé základní pojmy - volný čas, jeho funkce a zásady výchovy ve volném čase. Ve druhé kapitole jsou popisovány volnočasové aktivity „klasické“ a „nové“. Třetí kapitola je zaměřena na volnočasové aktivity dětí a to na aktivní a pasivní využívání volného času a na instituce zajišťující volnočasové aktivity dětí. Čtvrtá kapitola se věnuje fenoménu nových médií ve volném čase a to pozitivnímu i negativnímu působení nových médií. Je pojednáno o závislosti na počítači, internetu, on-line hrách a sociálních sítích a následně prevenci. Pátá kapitola informuje o vybraných výzkumech volnočasových aktivit dětí v poslední době. V této části bakalářské práce jsem se snažila o sestavení uceleného teoretického rámce.

Praktická část se věnuje vlastnímu výzkumu. Cíl praktické části je naplňován kvantitativní metodou, prostřednictvím dotazníkového šetření. Výzkum jsem provedla u 120 dětí 1. a 2. stupně ZŠ. Výzkumem jsem zjišťovala, jak děti v současné době tráví svůj volný čas.

Předpokládala jsem, že děti tráví u počítače velké množství ze svého volného času, což mi výzkum potvrdil. Výzkum ukázal, že televize již není v současné době u dětí nejoblíbenějším médiem. Toto zjištění je odlišné oproti výsledkům výzkumů, které byly provedeny v nedávné minulosti. Potěšitelné je, že děti tráví čas u počítače i hledáním informací a přípravou do školy. Ze získaných informací vyplývá, že děti denně také sportují, tráví čas venku s kamarády, poslouchají hudbu a chodí do kroužků.

Zabývala jsem se otázkou, zda se volnočasové aktivity dětí mění vzhledem k věku a pohlaví. Výzkumem bylo zjištěno, že žáci a žákyně na 1. stupni více navštěvují kroužky než žáci a žákyně na 2. stupni. Hypotéza se potvrdila. Na 1. stupni chodí do kroužků 85% dětí, na 2. stupni je to 67% dětí.

Výzkum byl zaměřen také na zjištění, zda žáci a žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci a žákyně na 2. stupni. Hypotéza se potvrdila. Děti na 1. stupni tráví u počítače průměrně denně 3 hodiny a 11 minut, na 2. stupni jsou to 4 hodiny a 34 minut.

Volnočasové aktivity dětí se mění i vzhledem k pohlaví. Předpokládala jsem, že žákyně na 1. stupni tráví méně času u počítače než žáci 1. stupně. Tato hypotéza se nepotvrdila.

Výsledky výzkumu ukázaly, že dívky na 1. stupni tráví u počítače více času než chlapci, i když rozdíl činí jen 8 minut. Dívky průměrně denně tráví u počítače 3 hodiny a 16 minut, chlapci 3 hodiny a 8 minut. Dle mého názoru je to z důvodu, že dívky tráví více času na počítači vyhledáváním informací a přípravou do školy.

Vyhodnocením dotazníků jsem zjistila, že žákyně na 2. stupni tráví méně času u počítače než žáci 2. stupně. Hypotéza se potvrdila. Dívky na 2. stupni tráví u počítače méně času než chlapci. Dívky průměrně denně tráví u počítače 4 hodiny a 29 minut a chlapci 4 hodiny a 39 minut.

Jsem si vědoma, že výsledky výzkumu se týkají jen omezeného počtu dětí vybrané ZŠ a nelze je zobecnit na všechny děti.

Úloze volného času je dnes připisována stále větší důležitost, zvláště u dětí a mládeže, protože jim poskytuje prostor k poznávání sebe samého i vnějšího světa, umožňuje jim sebe-realizaci v nejrůznějších činnostech na základě vlastních potřeb a zájmů. Aktivní trávení volného času je výzvou k zábavě, relaxaci, učení se novým věcem a působí často také jako vhodná prevence proti sklonům k rizikovým projevům chování.

Díky tomu, že se dítě volnočasových aktivit účastní, nejen že aktivně a smysluplně tráví volný čas, nabývá nových dovedností a zkušeností, (nevědomky) předchází sklonům k rizikovým projevům chování, ale rozvíjí i svůj sociální kapitál – síť vztahů a kontaktů mimo rodinu. Tyto nabyté zkušenosti pak může velmi dobře uplatnit i v dalším životě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BOCAN, M. a kolektiv. Děti v ringu dnešního světa. Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-24-0

EDDINGS, J. Jak pracuje internet. Brno: UNIS 1995. Překlad Miroslav Dressler

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 978-80-7315-185-0

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy ve výchově. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 807178-927-5

HOFBAUER, B., KAPLÁNEK, M. Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování. České Budějovice: Jihočeská univerzita Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3

CHRÁSKA, M., Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

KAPLÁNEK, M. Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3

KNOTOVÁ, D. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9

KRAUS, B., SÝKORA, P. Sociální pedagogika I. Brno: IMS, 2009

LINKA BEZPEČÍ. Sborník příspěvků kolektiv autorů. Děti a online rizika. Praha: 2012. ISBN 978-80-904920-3-5

MALACH, J. Teorie metodiky výchovy. vyd.1. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, odbor pro mládež. Volný čas a prevence dětí a mládeže. Praha: 2002 (cit. 2011-12-03)
Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/volnycas.pdf

NEŠPOR, K. Jak přežít počítač. nakladatelství Computer Media, 2011. ISBN 978-80-7402-069-8

NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLÍČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. Pedagogika volného času, Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3. aktualit. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

RADVAN, E., VAVŘÍK, M. Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. Brno: IMS, 2012. ISBN 978-80-87182-25-3

REUYSOVÁ, E., VIEHOFFOVÁ, H. Jak s dětmi trávit volný čas. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-073-1

SPOUSTA, V. a kol. Hromadné sdělovací prostředky a výchova: Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-04-2

ŠMAHEL, D. Psychologie a internet - Děti dospělými a dospělí dětmi. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, M. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9

WARNER, P. Jak lépe využít čas strávený s dětmi: Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-878-3

Další zdroje:

Výsledky průzkumu a komentáře – projekt Není nám to jedno!

Dostupné na: <http://www.neninamtojedno.cz/dotaznik-pro-deti/>

Výsledky výzkumu životního stylu dětí LSS Děti – r. 2011

Dostupné na: <http://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhravaji-televize-a-internet/>

Jak předejít závislosti na online hrách? KonecHry.cz [online].c 2008 [cit. 2011-10-30].

Dostupné na : <http://www.konechry.cz/info/o-zavislosti/zavislosti-obecne.html>

LIDOVKY.CZ – zpravodajský server Lidových novin – článek „Polovinu dětí čtení baví, vede u nich malý poseroutka“ – 28.2.2014

Závislost na počítačích – co můžete udělat Vy?

Dostupné na: <http://www.bezpecne-online.cz/pro-rodice-a-ucitele/teenageri-a-hry.html>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Procentuální podíl počtu kroužků – 1. stupeň.....	58
Graf 2. Procentuální podíl počtu kroužků – 2. stupeň.....	59
Graf 3. Činnosti u počítače – žákyně 1. stupeň	64
Graf 4. Činnosti u počítače – žáci 1. stupeň.....	64
Graf 5. Činnosti u počítače – žákyně 2. stupeň	65
Graf 6. Činnosti u počítače – žáci 2. stupeň.....	66

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Účast žáků a žákyň 1. stupně v kroužcích	58
Tab. 2. Účast žáků a žákyň 2. stupně v kroužcích.....	59
Tab. 3. Denní aktivity dívek a chlapců 1. a 2. stupně.....	60
Tab. 4. Počet přečtených knih za měsíc prům. na 1 žáka – 1. a 2. stupeň.....	61
Tab. 5. Aktivní sportování dětí – 1. a 2. stupeň.....	61
Tab. 6. Spokojenost s využitím volného času – 1. a 2. stupeň.....	61
Tab. 7. Vyjádření dětí na dostatek volného času – 1. a 2. stupeň	62
Tab. 8. Využívání volného času dle vlastního přání dětí – 1. a 2. stupeň.....	62
Tab. 9. Médium s největším vlivem na děti – 1. a 2. stupeň	62
Tab.10.Čas strávený denně u počítače u dětí – 1. a 2. stupeň	63

SEZNAM PŘÍLOH

P1 - Dotazník – volný čas

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Dotazník – volný čas

Jsem dívka Jsem chlapec /doplnit křížek/
Můj věk: Chodím na 1. stupeň ZŠ na 2. stupeň ZŠ

1. Kolik hodin volného času máš denně jen pro sebe? .....hodin /napsat číslo/

2. Jak svůj volný čas trávíš nejraději? /napiš 3 nejvíce oblíbené aktivity/:

.....

3. Jaké jsou Tvoje záliby /koníčky/? - 3 pro Tebe největší::

.....

4. Kolik knih přečteš za měsíc? napsat číslo

5. Chováš doma nějaké zvíře? ano ne

6. Chodíš do nějakého kroužku? ano ne

Pokud ne, tak napsat proč? .....

7. Které zájmové kroužky navštěvuješ? Kolik hodin týdně trávíš v kroužku?

Např. taneční, výtvarný, hudební, přírodovědný, chovatelský, keramika, pěvecký, jazykový, počítačový, jiný – a jaký?

.....

.....

8. Které sportovní kroužky navštěvuješ? Kolik hodin týdně trávíš v kroužku?

.....

9. V jaké instituci kroužky navštěvuješ? /např. škola, ŠD, Dům dětí a mládeže, Skaut, jiné /

.....

10. Kolik hodin denně sleduješ televizi, popř. video, DVD? ..... hodin /dopsat číslo/

11. Kolik hodin denně trávíš u počítače? hodin /dopsat číslo/

12. Stanovili Ti rodiče limit, pokud ano – vepiš povolený limit v hodinách

13. Jakým činnostem se na počítači nejvíce věnuješ? Stačí napsat 3:

.....

14. Kolik času denně věnuješ:

- počítačovým hrám hodin /dopsat číslo/

- surfování po internetu hodin /dopsat číslo/

- na sociálních sítích (facebook a jiné) hodin /dopsat číslo/

- na SKYPU hodin /dopsat číslo/

- hledání informací, příprava do školy hodin /dopsat číslo/

15. Kolik hodin denně trávíš poslechem hudby? hodin /dopsat číslo/

16. Kolik hodin týdně trávíš v nákupních centrech? hodin /dopsat číslo/

17. Kolik hodin denně trávíš sportem? hodin /dopsat číslo/

18. Kolik hodin denně trávíš s kamarády – venku, - na hřišti, - na kole? hodin /dopsat číslo/

19. Máš vlastní mobilní telefon? ano ne

20. Kolik hodin denně strávíš telefonováním nebo SMS? hodin /dopsat číslo/

21. Navštěvuješ koncerty, kina, divadla, výstavy? Kolikrát v měsíci?

navštěvuji ..... v měsíci

22. Hraješ na nějaký hudební nástroj? ano ne

23. Děláš aktivně nějaký sport a jaký? .....

24. Jak často se nudíš? .....

25. Jsi celkově spokojen /a/ s využitím svého volného času? ano ne

26. Máš dostatek volného času? ano ne

27. Můžeš využívat volný čas tak, jak si sám/sama přeješ? ano ne

28. Které „médiu“ má na Tebe v současnosti největší vliv? /zatrhnout/

- internet

- televize

- tisk /noviny, časopisy/

- rádio

Tento dotazník je anonymní, slouží pouze k vypracování bakalářské práce. Děkuji Vám za jeho vyplnění, za ochotu a spolupráci.